

พุทธศาสนา ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาจากชาวลาวเวียง คือ ประเพณียาดอกไม้ (ประเพณีทำบุญตักบาตรดอกไม้) จะนิยมทำกันในวันเข้าพรรษาพอดี คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ร้อยละ 80 เช่น การทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์โดยเลี้ยงในครัวเรือนเพื่อเป็นอาหาร และจำหน่ายมากกว่าเลี้ยงเพื่อใช้แรงงานเหมือนสมัยก่อนเนื่องจากในปัจจุบันเกษตรกรหันมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานสัตว์ ปัจจุบันโค กระบือ ลดจำนวนลงมากจนแทบหาตัวไม่ได้ รองลงมาประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการ ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ หนุ่มสาววัยทำงานออกไปทำงานต่างถิ่น เหลือผู้สูงอายุ อยู่เลี้ยงหลานที่บ้าน การศึกษาของชุมชนในอดีตมีโรงเรียนหลายแห่งที่ตั้งอยู่ภายในวัด แต่ปัจจุบันเนื่องจากการคมนาคมมีความสะดวกสบาย รวดเร็ว ประกอบกับผู้ปกครองมีค่านิยมในการส่งบุตรหลานให้เดินทางไปเรียนในตัวเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้จำนวนเด็กที่เรียนในท้องถิ่นลดจำนวนลงมากเป็นผลให้บางโรงเรียนถูกยุบ เหลือเพียงโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา และโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาอย่างละ 1 แห่งเท่านั้น

คุณลักษณะของโรงเรียนในชุมชน

โรงเรียนบ้านแบ่งวิทยาเป็นโรงเรียนของรัฐ ประเภทสหศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อ พ.ศ. 2522 ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัด เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ของหมู่บ้าน มีเด็กนักเรียนประมาณ 120 คน ครูจำนวน 17 คน ครูส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อื่น จึงไม่ค่อยเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นมากนัก นักเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และขาดโอกาสทางการศึกษา บางคนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ไปประกอบอาชีพตามแหล่งเมืองใหญ่ ๆ ต้องอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง บางครั้งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาในเรื่องของยาเสพติด ค่านิยมที่ผิด เช่น การเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างชาติ ตลอดจนปัญหาผู้สาวและปัญหาในเรื่องของการเรียน

คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 13 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดรหัสของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน และสรุปคุณลักษณะของแต่ละคนดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 01

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 65 ปี เป็นผู้นำชุมชน มีลักษณะความเป็นผู้นำ ขอบไม่หาความรู้ เป็นผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ตลอดจนประสานงานโครงการระหว่างหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล วัด และโรงเรียนเป็นที่นับถือของคนในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 02

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 45 ปี เป็นผู้รับผิดชอบด้านนโยบายและแผนงาน ด้านวัฒนธรรมระดับจังหวัด มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง พูดจาฉะฉาน กล่าวพูดแสดงความคิดเห็น มีหน้าที่ในการดูแลและอนุรักษ์งานด้านศิลปะ ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับจังหวัด ติดตามประสานงานโครงการทางด้านวัฒนธรรมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 03

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 50 ปี เป็นผู้รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น เป็นคนไม่ค่อยพูด มีหน้าที่ในการวางนโยบายเกี่ยวกับงานด้านศิลปะ ศาสนาและวัฒนธรรม รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับอำเภอ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ ดูแลและอนุรักษ์งานทางด้านวัฒนธรรม ติดตามประสานงานโครงการทางด้านวัฒนธรรมกับโรงเรียน วัด และองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 04

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 47 ปี เป็นพระภิกษุที่เป็นผู้นำชุมชน มีความเป็นผู้นำสูง พูดจาฉะฉานตรงไปตรงมา กล่าวคิดกล้าทำ เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ เป็นผู้นำชุมชนเกี่ยวกับงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการศึกษา เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นนักพัฒนาสร้างความเจริญให้กับคนชุมชนตลอดจนสนับสนุนในเรื่องของอาชีพในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 05

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 50 ปี เป็นภิกษุที่เป็นผู้นำชุมชนมีความสุขุม มีจิตใจเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ค่อยพูด เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ เป็นผู้นำชุมชนเกี่ยวกับงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นผู้ฝึกพัฒนาเยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 06

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 37 ปี เป็นนักวิชาการผู้รับผิดชอบด้านการศึกษา ในชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวแสดงความคิดเห็นมีอุดมการณ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานวิชาการศึกษา เช่น แนะนำการศึกษาและอาชีพ ศึกษาวิเคราะห์วิจัย จัดทำโครงการด้านการศึกษาลดจนการจัดบริการส่งเสริมการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 07

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 40 ปี เป็นผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง พูดจาฉะฉาน กล่าวแสดงความคิดเห็น มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาชุมชน สรุปรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในเขตพัฒนาชุมชนเพื่อจัดทำแผนงาน ดำเนินการและ

สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนประเภทต่าง ๆ ดูแลส่งเสริมประชาชนให้มีความสนใจ
เข้าใจและความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตน ให้คำแนะนำและฝึกอบรมประชาชน
ในท้องถิ่นตามวิธีการและหลักการพัฒนาชุมชน เพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ต่อครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 08

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 57 ปี ไม่ค่อยพูด เป็นผู้มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย
ส่งเสริมและสนับสนุนงานทางด้านการศึกษเป็นอย่างดี เป็นผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่
บริหารโรงเรียน ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 09

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 50 ปี เป็นคนมั่นใจตัวเอง กล้าคิดกล้าพูด
กล้าแสดงออก เอาจานเอาการ เป็นครูมีหน้าที่ควบคุมดูแลแผนงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน
ติดตามผลการเรียนของนักเรียน และประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

สำหรับผู้ที่มิมีบทบาทในการวางแผนและดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในระดับ
โรงเรียนประกอบด้วยครูในโรงเรียนจำนวน 4 คน โดยมีคุณลักษณะดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 10

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 53 ปี เป็นคนมั่นใจตัวเอง กล้าคิดกล้าพูด
กล้าแสดงออก เอาจานเอาการ เป็นครู ทำหน้าที่ด้านการวัดและประเมินผลในโรงเรียน ครูที่ปรึกษา
และผู้สอนกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสอนวิชาคณิตศาสตร์
ในโรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 11

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 50 ปี เป็นคนมั่นใจตัวเอง เอาจานเอาการ เป็นครู
ทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษาและผู้สอนกลุ่มสาระวิชาวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เกี่ยวกับงาน
ห้องสมุดโรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 12

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 38 ปี เป็นคนมั่นใจตัวเอง เอาจานเอาการ กล้า
คิดกล้าทำ เป็นครู ทำหน้าที่ด้านการวางแผนนโยบายและแผนงานของโรงเรียน เป็นครูที่ปรึกษา
และสอนวิชาคอมพิวเตอร์และสังคมศึกษาในโรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส 13

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย อายุประมาณ 54 ปี เป็นคนมั่นใจตัวเอง ไม่ค่อยพูด เป็นครู
ทำหน้าที่ด้านงานฝ่ายปกครองนักเรียน เป็นครูที่ปรึกษาและสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกรอบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้วิจัยให้ข้อมูลข้อค้นพบเชิงปริมาณกับผู้แทนชุมชนในประเด็นดังต่อไปนี้

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน และทิศทางอิทธิพลระหว่างปัจจัยในโมเดล ในตารางที่ 21 พบว่า ชุมชนให้ความเห็นในแต่ละประเด็นสอดคล้องกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชน ถ้าชุมชนใดเป็นชุมชนชนบทหรือไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวก็อาจจะไม่มีปัญหาในเรื่องของปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ ดังนี้

“ก็เห็นด้วยนะ ความเจริญของการคมนาคมก็มีส่วน แต่ไม่น่าเป็นประเด็นที่สำคัญ แต่จะหาอะไรที่จะทำให้ความเจริญทั้งในเรื่องของการคมนาคมและเศรษฐกิจเจริญไปควบคู่กับวัฒนธรรมทุกอย่างก็มีทั้ง 2 ด้าน ไม่ควรมองว่าอันนี้เจริญอันนี้ต้องเสื่อมแต่ความเจริญต้องควบคู่กันได้ เศรษฐกิจไม่ดีวัฒนธรรมก็อยู่ไม่ได้เหมือนกัน” รหัส 04

“เศรษฐกิจก็มีส่วนนะ บางครั้งทำให้เราละเลยในด้านประเพณีวัฒนธรรมไป แต่ก็ขึ้นอยู่กับชุมชนนั้น ๆ มากกว่า เศรษฐกิจเติบโตก็มีทั้งบวกและลบขึ้นอยู่กับคนในชุมชนว่าเขาจะเป็นยังไง... ความเจริญของไอทีมีทั้งด้านบวกและลบ สรุปง่าย ๆ มันอยู่ที่คนเอามาใช้ต่างหาก”

รหัส 02

“ก็เห็นด้วยนะเดี๋ยวนี้คนก็มุ่งไปแต่เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องปากท้อง ละเลยคุณค่าทางจิตใจไม่ค่อยเข้าวัดทำบุญทำทาน” รหัส 01

“ถ้าภาพกว้างก็เห็นด้วยนะ แต่ที่ว่าขึ้นอยู่กับแต่ละที่ แต่ละจังหวัด จังหวัดเราไม่ใช่แหล่งเศรษฐกิจ ทูทางวัฒนธรรมก็น้อย ไม่มีแหล่งท่องเที่ยว ก็คงมีผลน้อย” รหัส 03

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน ในตารางที่ 21 ชุมชนได้กำหนดกรอบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลทางลบกับวัฒนธรรมชุมชน
2. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลทางลบกับวัฒนธรรมชุมชน
3. ปัจจัยทางการเมืองมีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยี
4. ปัจจัยทางการศึกษามีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางจิตวิทยา
5. ปัจจัยทางจิตวิทยามีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลทางลบกับวัฒนธรรมชุมชน

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณเศรษฐกิจมีอิทธิพลทางลบกับวัฒนธรรมชุมชน แสดงว่า หากชุมชนใดเน้นการพัฒนาด้านธุรกิจเพื่อให้มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงก็จะละเลยด้าน วัฒนธรรมส่งผลให้วัฒนธรรมชุมชนต่ำ จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการ แก้ไขปัญหา คือ ชุมชนต้องร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและความสนใจในวัฒนธรรม ชุมชนไปควบคู่กัน การพัฒนาทั้งสองด้านต้องมีความสมดุลกัน หากเศรษฐกิจไม่ดีวัฒนธรรมก็อยู่ ไม่ได้ การที่จะทำให้เศรษฐกิจดีและวัฒนธรรมคงอยู่ ชุมชนต้องนำมิติทางวัฒนธรรมมาเพิ่มคุณค่า และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงมีโอกาสในการสร้าง รายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นถ้าต้องการให้เศรษฐกิจเจริญไปควบคู่กับวัฒนธรรมชุมชน คนในชุมชน ควรนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจให้เป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็น แนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน โดยประเทศไทยจัดได้ว่ามีทุนทางวัฒนธรรมเป็นจุดแข็งในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม งานฝีมือที่เป็นยอมรับ และอาหารไทยที่มีชื่อเสียงระดับโลก รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นซึ่ง สามารถพัฒนามาเป็นธุรกิจได้ทั้งสิ้น ชุมชนควรนำทุนทางวัฒนธรรมมาผสานกับเทคโนโลยีเพื่อเพิ่ม ทุนทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้กล่าวไว้ดังนี้

“เราไม่ควรบอกว่าอันดีเจริญอันนี้ต้องเสื่อม ความเจริญต้องควบคู่กันได้ เศรษฐกิจไม่ดี วัฒนธรรมก็อยู่ไม่ได้...เศรษฐกิจดีแต่วิถีต้องอยู่” รหัส 04

“เศรษฐกิจมันเกิดได้หลายอย่าง อาจเกิดจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะละเลย ในด้านวัฒนธรรมประเพณีไป แต่ถ้าเศรษฐกิจที่เกิดจากวัฒนธรรมก็มีหลายอย่าง เช่น ผ้าไหม เครื่องจักสาน เราสร้างทุนวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในจุดนี้ มันก็ไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมของเราแย่ อยู่ ที่ การปฏิบัติในชุมชนนั้น ๆ มากกว่า คำว่า เศรษฐกิจเติบโตมีทั้งบวกและลบขึ้นอยู่กับคนในพื้นที่ว่า เขาจะยังง...เพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมก็ทำให้ประเทศเจริญขึ้น” รหัส 02

“เดี๋ยวนี้เวลาชูประเด็นเรื่องเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลจะชูประเด็น วัฒนธรรมของแต่ละภาคเป็นหลัก” รหัส 07

2. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลทางลบกับ วัฒนธรรมชุมชน

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลทางลบกับวัฒนธรรมชุมชน แสดงว่า หากชุมชนใดมีการคมนาคมที่สะดวกและทันสมัยสามารถติดต่อกับสังคมอื่นได้อย่างรวดเร็วเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีคนต่างพื้นที่นิยมเดินทางเข้าออกในชุมชนตลอดก็จะเกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเร็วขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วยจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ชุมชนต้องสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนและมีรากฐานทางวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง สอนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณีของตนเอง ให้ความรู้ความเข้าใจและสอนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่จะเกิดขึ้น สร้างความมั่นคงของชุมชนให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศไม่ว่า จะเป็นเรื่องของ การคมนาคมขนส่ง การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติก็ตาม หากการคมนาคมไม่พัฒนาการเดินทางก็ไม่สะดวก สอนให้คนในชุมชนรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนตนเอง สร้างความตระหนักและเข้าใจถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนตัวเอง ให้เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และประเพณีอันดีงามของตนให้คงเดิมสืบไป มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่ามุ่งส่งเสริมเพื่อสร้างรายได้เพียงอย่างเดียว คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและประเพณีของตน ไม่ผลัดภาระไปให้รัฐเพียงอย่างเดียว สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ดังนี้

“เรานำความเจริญไปให้แต่เราไม่ได้สอนเขาว่าจริง ๆ ชีวิตเราเป็นอยู่อย่างไร นักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวนั้น จริง ๆ ต้องการไปดูอะไร มุ่งแต่เอาความเจริญไปให้ ไม่มีการสอน ไม่มีการบอกกล่าว สิ่งที่ดี ๆ อยู่ก็หายเหลือแต่สิ่งที่ไม่ดีไม่งาม นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวต้องการดูความรื่นรมย์ วิถีชีวิตความเป็นจริง” รหัส 04

“ให้เขาเห็นคุณค่า วัฒนธรรมประเพณีของตัวเอง บางคนมองข้าม เช่น บ้านนอก อยู่ท่ามกลางเขา ลำเนาไพร จริง ๆ ได้สัมผัสสิ่งดี ๆ ไม่ได้รับสารพิษใด ๆ เป็นธรรมชาติ แต่ด้วยความคุ้นเคย จึงมองข้าม ไม่เห็นคุณค่า โกล่เกลือกินต่าง สังเกตไหมว่าในเมืองต่าง ๆ ทำไมสร้างรีสอร์ต พยายามทำให้เป็นธรรมชาติ ดึงธรรมชาติให้เข้ามาในเมือง แต่เราอยู่ชนบทกลับมองข้าม... คนในท้องถิ่นต้องเห็นคุณค่าก่อน” รหัส 02

“ลอยกระทงสุโขทัยไป ไม่ใช่แค่ส่งเสริมวัฒนธรรมแต่ทำให้ท่องเที่ยวดีขึ้นด้วย ทำให้คนเยอะขึ้น ไม่ใช่ว่าท่องเที่ยวทำให้ต่ำลง แต่ก็ใช่ เป็นบางกรณี...มันเป็นเรื่องของจิตสำนึก คนก็รู้ คนเฒ่าคนแก่ก็รู้แต่ทำไม เออาารมณ เออาความเมามันไม่นึกถึงวัฒนธรรมประเพณี” รหัส 03

“งานบั้งไฟเป็นประเพณีที่เน้นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยการเอาวัฒนธรรมเป็นตัวชูโรง สงกรานต์ที่เชียงใหม่ ลอยกระทงที่สุโขทัย รัฐเน้นเข้าไปมีส่วนร่วมไปโอบอุ้มมาก เกินไป ขาดการมีส่วนร่วมจนทำให้เจ้าของวัฒนธรรมคือคนไทยเข้าใจว่าถ้าไม่ทำรัฐก็ทำ” รหัส 07

3. ปัจจัยทางการเมืองมีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณการเมืองมีอิทธิพลทางลบกับภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แสดงว่า หากรัฐบาลหรืองานทางการเมืองมีนโยบายเน้นแต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้ พัฒนาประเทศให้เป็นเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม พัฒนาด้านการคมนาคมขนส่ง และการท่องเที่ยวมากเกินไปส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ก็จะทำให้เหลือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติเหลือน้อยลง และเกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษต่าง ๆ ตามมาเช่นปัญหามลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ป่าไม้ถูกทำลาย เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม ส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน นอกจากนี้การเมืองไม่สนับสนุนงานด้านการศึกษา ทำให้ขาดการพัฒนาทางด้านการศึกษาซึ่งเป็นแกนแท้ของการพัฒนาที่แท้จริง จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ การกำหนดนโยบายของรัฐบาลควรเริ่มจากการศึกษาความต้องการของท้องถิ่นก่อน โดยให้คนในท้องถิ่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพราะจะได้เข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ว่าจริง ๆ แล้วท้องถิ่นต้องการอะไร ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกหน่วยงาน รัฐบาลควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่าการท่องเที่ยวที่เน้นความเจริญและความทันสมัย เพื่อลดการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ นอกจากนี้ รัฐบาลควรเน้นการให้การศึกษาแก่คนในชุมชน ปลุกจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าวัฒนธรรมอันดีงามของตนเพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ ดังนี้

“รัฐพยายามไปสร้างให้มันดูเก่า ไปสร้างภาพว่าเป็นวิถีโดยไม่ได้เกิดจากความเป็นจริง มันก็กลายเป็นรูปแบบแต่ไม่ใช่ของจริงก็จะอยู่ไม่นาน ฉะนั้นวัฒนธรรมประเพณีถ้าจะให้อยู่ได้ก็ต้องเกิดจากใจ เกิดจากความจริง... นักการเมืองบางคนไม่เป็นตัวอย่างที่ดีต่อสังคม...พูดแต่ไม่

ปฏิบัติ เมื่อนั้นวัฒนธรรมก็จะเสื่อมไปเอง เหลือแต่เพียงรูปแบบโดยไม่มีใครปฏิบัติ ถ้าอยากให้สำเร็จต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย” รหัส 04

“การเมืองต้องเริ่มจากท้องถิ่น วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต้องเห็นคุณค่าก่อน ในการทำงานแต่ละครั้ง เราต้องเอาความคิดคนในท้องถิ่นมามีส่วนร่วม เพราะจะได้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา นั่นคือ เขาต้องการอะไร มันตรงกับความต้องการของเขาเองถูกไหม” รหัส 02

“การเมืองท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในเรื่องงบประมาณ ไม่ค่อยเน้นงานด้านวัฒนธรรม เน้นแต่พัฒนาด้านวัตถุ” รหัส 03

“ด้านการท่องเที่ยว...แต่ที่เป็นปัญหาเพราะภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ ขาดการมีส่วนร่วม ของชุมชนทำให้ไปไม่รอด ทำให้ล้มหายไป ทำให้วัฒนธรรมถูกกลืนหายไป...รัฐบาลชอบชูเรื่อง รายได้หลักมาจากการท่องเที่ยว ทำให้เน้นการท่องเที่ยวแต่ตอนนี้ควรเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นหลัก” รหัส 07

“ความศรัทธาทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ดี วัฒนธรรมที่ดีวิถีชีวิตที่ดี วัฒนธรรมก็ทำให้ การศึกษาดี กลายเป็นวงล้อม ปัจจุบันการเมืองทำลายวงล้อม การเมืองเป็นตัวแปรทุกที่แม้กระทั่ง ในโรงเรียน ” รหัส 06

4. ปัจจัยทางการศึกษามีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางจิตวิทยา

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณการศึกษามีอิทธิพลทางลบกับจิตวิทยา แสดงว่า คนที่มีการศึกษาสูงบางคนแต่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนต่ำ บางคนมีสติปัญญาดีกลับไร้คุณธรรม แทนที่จะใช้ความรู้ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมกลับนำความเดือดร้อนมาสู่สังคม การเข้าร่วมกิจกรรมด้านประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมในการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีน้อยกว่าคนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เนื่องจากการศึกษา มุ่งเน้นแต่การพัฒนา ด้านไอคิวเพียงอย่างเดียวขาดการพัฒนาด้านอีคิว ทำให้ผู้ที่มีการศึกษาสูง แต่ละคนก็มุ่งที่จะ กอบโกย แข่งกันแสวงหาผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงผู้ที่อ่อนแอหรือด้อยกว่าตน การศึกษาที่เน้น ตัวใคร ตัวมัน มุ่งแต่ผลิตคน ตั้งหน้าตั้งตาแข่งขันกันด้านบริโภคส่งผลให้เกิดการเอาเปรียบ จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ต้องร่วมมือกันทำร่วมมือกันคิดให้ความสำคัญในเรื่องของ วัฒนธรรมและประเพณีด้วย แทนที่จะมุ่งเน้นแต่เพียงวิชาที่นำไปสอบแข่งขันเพียงอย่างเดียว การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกจิตสำนึกของความเป็นไทยอย่างแท้จริง จัดกิจกรรม

การพัฒนาสอดแทรกเข้าไปทั้งระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา สอดแทรกการอนุรักษ์วัฒนธรรมเข้าไปในเนื้อหาวิชาเรียน โรงเรียน ครอบครัวและชุมชนปลูกฝัง ค่านิยมการนิยมไทยลดค่านิยมการให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าการเห็นคุณค่าทางจิตใจ ลดค่านิยมการลอกเลียนแบบต่างชาติ สอนให้คนเป็นคนเก่งควบคู่ไปกับการเป็นคนดี ดังนั้น ทุกหน่วยงานควรร่วมมือกันอย่างจริงจังไม่เฉพาะแต่หน่วยงานด้านการศึกษาเพียงอย่างเดียว เพราะงานด้านการเมืองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาและกำหนด นโยบายงานด้านต่าง ๆ ด้วย ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ดังนี้

“การศึกษาไทยในปัจจุบันสอนให้แปลกแยกแทนที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ ตัวเองแทนที่จะศึกษาประเพณี ศีลธรรม ของตัวเองเราก็ไม่ศึกษากลับมาแต่เรื่องอื่นมาใส่ให้กับ เด็ก ...พอคนมีความรู้ก็ไม่ได้มีความรู้เรื่องของวัฒนธรรมแต่มีความรู้เรื่องอื่นมันก็เลยมองว่าคนมีความรู้ไม่รักชาติวัฒนธรรม เค้าจะรักชาติวัฒนธรรมได้อย่างไรในเมื่อเขายังไม่รู้เลยว่าวัฒนธรรมคืออะไร...จัดกิจกรรมสอดแทรกเข้าไปในโรงเรียน ถ้าประถมทำ มัธยมทำ อุดมศึกษา ต้องทำทั้งระบบ” รหัส 04

“คนมีการศึกษาสูงต้องควบคู่กับมีจิตสำนึก ต้องปลูกจิตสำนึก ...บางคนยิ่งเก่งแต่ยิ่งโง่ ยิ่งกว่าคนโง่อีก เพราะเนียนกว่า...ก็มันอยู่ที่จิตสำนึก มุ่งที่จิตสำนึก” รหัส 02

“ต้องเปลี่ยนค่านิยมพื้นฐาน...คนเก่งทางด้านวัฒนธรรมประเพณี รัฐบาลไม่ค่อยเห็น ความสำคัญตรงนี้” รหัส 03

“เมื่อสองปีที่แล้วมีวิชาท้องถิ่นของเรา อาจารย์พาเด็กมาเรียนรู้ทุกวันศุกร์ ให้เด็ก ออกมาเรียนรู้ว่าท้องถิ่นของตัวเองเป็นอย่างไรตั้งแต่ระบบการปกครองว่ามีแบบไหนบ้าง และก็เรียนรู้ตามที่ต่าง ๆ เด็กจะจดจำได้ง่ายยิ่งท้องถิ่นของตัวเอง” รหัส 07

“ตอนนี้เขาตัดไป หลักสูตรแกนกลางจะกำหนดมาว่าจะสอนวิชานี้กี่คาบกี่คาบ มุ่งไป แต่วิชาวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนาก็อยู่ในสังคมแฝงอยู่ในนั้น อาจจะมีภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ด้วย...เน้น 5 วิชาหลัก ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคม ภาษาอังกฤษ อีก 3 วิชาที่เป็น ทักษะชีวิตไม่เน้นการงานอาชีพ พลศึกษา ศิลปะ” รหัส 09

5. ปัจจัยทางจิตวิทยามีอิทธิพลทางลบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

จากข้อค้นพบเชิงปริมาณจิตวิทยามีอิทธิพลทางลบกับเศรษฐกิจ แสดงว่า ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมมีความแปรผันแบบผกผันกับความต้องการ ด้านเศรษฐกิจ หากชุมชนใดมีความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ด้านศาสนาและวัฒนธรรมสูง

จะมีผลทำให้ความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนและของตนเองต่ำ หากชุมชนใดมีความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ด้านศาสนาและวัฒนธรรมต่ำ จะมีผลทำให้ความต้องการทางด้าน เศรษฐกิจของชุมชนและของตนเองสูง หากชุมชนมีความต้องการด้านเศรษฐกิจสูงส่งผลให้เกิด ปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย การใช้จ่ายเกินตัวทำให้เกิดภาระหนี้สิน เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรทางธรรมชาติ จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ชุมชนควรทำการส่งเสริมด้านความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมพร้อมทั้งส่งเสริมเศรษฐกิจให้ควบคู่กัน ทำทั้งสองสิ่งให้เกิดความ สมดุล ครอบครัวและโรงเรียนร่วมกันปลูกจิตสำนึก สนับสนุนความเชื่อและค่านิยมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยและความเชื่อทางศาสนา เน้นวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ เน้นค่านิยมการนิยม ไทย ไม่ลอกเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเน้นแต่ความสิ้นเปลืองของพลังงาน ปลูกฝัง แนวความคิดการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เพื่อให้มีค่านิยมที่ดีในการใช้จ่ายอย่างประหยัด และ อุดออม ไปพร้อม ๆ กับความขยันหมั่นเพียร ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ ดังนี้ “เด็กเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยขยัน ขาดความอดทน ชอบฟุ้งเฟ้อใช้จ่ายแบบไม่คิด พ่อแม่ให้เงิน ง่ายเลยไม่เห็นคุณค่าของเงิน เอาไปซื้อแต่ของไม่จำเป็น ขาดจิตสำนึกเรื่องของความประหยัด อุดออม” รหัส 01

“นิสัยคนไทย ชอบเลียนแบบ ไม่ใช้ความคิดของตัวเอง มองข้ามวัฒนธรรมตัวเอง ขึ้นชมวัฒนธรรมอื่น...ความเห็นแก่ตัวสูง มองประโยชน์ตัวเอง...มีใครยารสาวได้สาวเอา... บางคนจนแต่มีจิตสำนึก บางคนรวยแต่ไม่มีจิตสำนึก” รหัส 02

“วิถีการดำรงชีวิตของเรา เราเน้นความสะดวกรวดเร็วว่องไว เน้นความสำคัญของวัตถุ ใครมีรถมีเงินก็น่านับถือ ใครมีรถยี่ห้ออะไร รู้สึกคนนี้น่าคบ คบก็ให้ประโยชน์กับเราได้ แต่กับคนดี ก็มองไม่ดี คนดีแต่ไม่มีตังค์ คนดีมันวัดไม่ได้ เงินมันเห็นชัดกว่า สมัยมันต่างกัน ต้องปลูกฝัง ค่านิยม” รหัส 06

“เน้นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เด็กมุ่งเน้นการออม ต้องใช้เวลานานปลูกฝังให้สม่ำเสมอ ทำให้ซึมซับทำอย่างไรทุกวัน ...โรงเรียนสอนให้พอเพียงแต่ทางครอบครัวไม่ได้ฝึกให้พอเพียง ขอเมื่อไหร่ก็ได้” รหัส 08

“คนเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือเงินทองที่ตามเข้ามามากกว่ารักษาวัฒนธรรมอันดีงาม ของตน” รหัส 04

วัฒนธรรมสำคัญของชุมชนที่ชุมชนต้องการรักษาและเฝ้าระวัง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 1) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่ ภาษา ค่านิยม วิถีการกิน การประกอบอาชีพและ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ประเพณีทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น โดยชุมชนได้แบ่งวัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 วัฒนธรรมชุมชนที่สูญหายไปจากชุมชน

กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรมชุมชนที่คงอย่างมั่นคง

กลุ่มที่ 3 วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง รายการวัฒนธรรมชุมชนแต่ละกลุ่มแสดงไว้ในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชุมชนที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนที่สูญหาย	วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่อย่างมั่นคง	วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง
- ภูมิปัญญาการทำทอง - การปั้นหม้อดินเผา - การทำปลาร้า - การทำน้ำปลา - การทำเครื่องประดับมุก	- ประเพณีสำคัญของชาติและศาสนา เช่น วันมาฆบูชา - วันอาสาฬหบูชา - วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา - วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อ - วันแม่ ฯลฯ	- ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง) - ค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ - วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น วิถีการกิน การอยู่อาศัย การประกอบอาชีพของคนในชุมชน - การใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ - ปัญหาการใช้สารเสพติด - ประเพณีท้องถิ่น (ประเพณียายดอกไม้) และภูมิปัญญาท้องถิ่น (การทำขนมหวานและการทำปลาสามพัก)

ตารางที่ 22 จากการระดมความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนแบ่งวัฒนธรรมของชุมชน ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 วัฒนธรรมชุมชนที่สูญหายไปจากชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำทอง การปั้นหม้อดินเผา การทำปลาร้า การทำน้ำปลา และการทำเครื่องประดับมุก การสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไป มีสิ่งอื่นที่สวดยกว่า สะดวกกว่า และรวดเร็วกว่าเข้ามาแทนที่ เช่น การใช้หม้อหุงข้าว

ไฟฟ้าแทนหม้อปั้นดินเผา ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดความสูญหายทางวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ดังนี้

“อย่างประดับมุกเดี๋ยวนี้มีเรซินแทนแล้วสวยกว่า อ่อนช้อยกว่า แต่คุณค่าต่างกัน คนมองออก เรซินสวยเรียบ...ปั้นหม้อขาดการสืบทอดเลิกไปแล้ว สมัยก่อนมีการโยกย้ายมาจากลาวเวียง ชุมชนนี้ถือว่าเป็นช่างทองที่มีฝีมือมาก” รหัส 03

“อย่าว่าแต่หม้อดินเลย มีหม้อไฟฟ้าอยู่คนเดียวยังไม่อยากทำเลยซื้อข้าวถุงมากินดีกว่า” รหัส 07

“ภูมิปัญญาบางสาขาเขาหลงสอนเฉพาะลูกหลาน ไม่สอนคนอื่นเลยดาวน์ไปเลย น่าเสียดาย” รหัส 02

กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่อย่างมั่นคง ได้แก่ ประเพณีสำคัญของชาติและศาสนาซึ่งชุมชนได้ให้ความสำคัญและถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตลอด ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ดังนี้

“ประเพณีทางศาสนาเราก็ปฏิบัติสม่ำเสมอไม่ได้ขาดอย่างวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ก็ไปทำบุญกัน” รหัส 01

กลุ่มที่ 3 วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ภาษาถิ่น ค่านิยม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติมาเป็นของตนเอง เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต การศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลให้ค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุเงินทอง การประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวไว้ ดังนี้

“พ่อแม่บอกให้ลูกเรียนสูง ๆ นะลูกจะได้ไม่ลำบากเหมือนแม่ เลิกอาชีพทำนา” รหัส 07

“ร้านขนมหวานจะทำให้เจริญเติบโตได้อย่างไร จริง ๆ ต้องมีการตลาดเข้ามาช่วยเพิ่มมูลค่าด้วยแพ็คเกจ ทำให้น่ารัก น่ากิน ปัจจุบันขาดการเพิ่มมูลค่า ขาดการตลาด...นิสัยคนไทยชอบเลียนแบบ ไม่ใช้ความคิดของตัวเอง มองข้ามวัฒนธรรมตัวเอง ชื่นชมวัฒนธรรมอื่น...ตอนนี้ไอทีต้องเฝ้าระวัง ของไม่ดีมาเร็วเป็นช่องทางที่หน้ากลัว เด็กแยกความรู้สึกไม่ได้ เช่น เวปโป”

รหัส 02

“ตอนนี้ชุมชนเรายาเสพติดแรงเด็กติดกันเยอะ” รหัส 03

“เด็กรุ่นหลัง เดี่ยวนี้ไม่รู้จักประเพณียายดอกไม้แล้ว ประเพณียายดอกไม้ไม่มีมาแต่สมัยโบราณเป็นประเพณีของชาวลาวเวียง” รหัส 05

“อยู่มาเป็นสิบปีแล้วก็ไม่เคยมายายดอกไม้ ไม่รู้ว่าทำตอนเช้าพรรษาหรือออกพรรษา” รหัส 09

“วิถีการดำรงชีวิตของเรา เราเน้นความสะดวกรวดเร็วว่องไว เน้นความสำคัญของวัตถุ ใครมีรถมีเงินก็น่านับถือ ใครมีรถยี่ห้ออะไร รู้สึกคนนี้น่าคบ คบก็ให้ประโยชน์กับเราได้ แต่กับคนดี ก็มองไม่ดี คนดีแต่ไม่มีตังค์ คนดีมันวัดไม่ได้ เงิน ตำแหน่งมันเห็นชัดกว่าสมัยมันต่างกัน ต้องปลูกฝังค่านิยม” รหัส 05

จากการระดมความเห็นของชุมชนสรุปได้ว่า วัฒนธรรมที่ชุมชนต้องการรักษา และเฝ้าระวัง คือ วัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่อย่างมั่นคงและวัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งใดที่ด้อยอยู่แล้ว มันคงอยู่แล้ว ชุมชนก็ยังคงรักษาไว้และปฏิบัติสืบต่อไป ส่วนวัฒนธรรมชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง และชุมชนเห็นควรร่วมกันรักษาและเฝ้าระวัง ได้แก่ ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมและอนุรักษ์ ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป

หลังจากได้ข้อสรุปถึงวัฒนธรรมชุมชนที่เห็นควรต้องรักษาและเฝ้าระวังแล้ว ชุมชนร่วมกัน ระดมความเห็นเพื่อกำหนดกรอบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน จากการระดมความคิดเห็นของ ชุมชน ชุมชนต้องการตัวบ่งชี้วิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. การปลูกฝังค่านิยม
2. การสร้างจิตสำนึก
3. การสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง
4. การสร้างความตระหนัก
5. การสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
6. การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม
7. การสร้างชุมชนเข้มแข็ง
8. การสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเอง
9. การมีส่วนร่วมของชุมชน
10. การสืบสาน สืบทอด
11. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ดังตัวอย่างคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้กล่าวไว้ดังนี้

“เราขาดการสอนให้คนรักชา่วัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชุมชนตนเอง ไม่สอนว่า วัฒนธรรมชุมชนที่ดำรงเป็นอย่างไร ไม่มีภูมิคุ้มกันตนเอง ไม่มีแรงต้านทาน...คนเห็นเกี่ยวกับ เศรษฐกิจหรือเงินทองที่ตามเข้ามามากกว่ารักษาวัฒนธรรมอันดีงามของตน...ต้องให้ความรู้แต่เด็ก สอนให้รู้เด็กรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง แต่ก็รักษาสิ่งที่ดีให้คงเดิมไว้ ให้เข้าใจ ให้ความรู้ เขาก็จะรักษา แต่ปัจจุบันขาดองค์ความรู้ไม่รู้จักรักษาเลยปล่อยปละละเลยไป รับเอาวัฒนธรรม ตะวันตกเข้ามา โรงเรียนก็สอนตามแบบตะวันตกเน้นแต่เรียนวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่เด็กไม่ได้สนใจ ตรงนี้ ถ้าหากจะให้ดำรงอยู่ได้ต้องเริ่มเรียนตั้งแต่เด็ก เมื่อเขามีความรู้ความเข้าใจอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ โตขึ้นถึงแม้จะไม่ได้เรียน สิ่งเหล่านี้ก็จะติดตัวเขาต่อไปตลอด เขาก็จะอนุรักษ์ตรงนี้ได้... ถ้าวันใดหัวหน้าสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง คนในชุมชน วัด มาประชุมร่วมมือกันอย่างจริงจัง ปัญหาทุกอย่างจะหมดไป ชุมชนไหนเข้มแข็งต่อให้มีอะไรเข้าไปในชุมชนวัฒนธรรมก็ไม่เสื่อมถอย การศึกษาต้องเน้นการอนุรักษ์สร้างให้เขาเกิดความตระหนัก” รหัส 04

“คนในพื้นที่ต้องร่วมมือกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ต้องถ่ายทอดให้กับ เยาวชน ให้เขารู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนแทนที่จะเล่นเกม ห้ามเด็ก ไม่ได้ แต่เราต้องมีวิธีการดึงให้เด็กเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเอง...ภูมิปัญญาชาวบ้านหรืออาชีพ ของชาวบ้านเปลี่ยนไปเพราะขาดการสืบทอด...คนในท้องถิ่นต้องเห็นคุณค่าก่อนในการทำงาน วัฒนธรรมแต่ละครั้ง เราต้องเอาความคิดคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ...วัฒนธรรมจะทำไมยังให้ ยั่งยืนก็ต้องเอาคนในท้องถิ่นมามีส่วนร่วม...” รหัส 02

“จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังตัวเองในโรงเรียน...หน่วยงานด้านวัฒนธรรมมีแบบแจ้งเหตุ ประสานมาทางวัฒนธรรมจังหวัด...ภูมิปัญญาต้องมีการสืบทอด จัดเป็นองค์ความรู้ ต้องทำเป็น รูปเล่ม สืบสาน สืบทอดเป็นองค์ความรู้” รหัส 03

“ประเพณีของหมู่บ้านเราต้องเอาผู้หลักผู้ใหญ่มาคุยกัน วัด โรงเรียน อบต. ” รหัส 05

“ต้องปลุกฝังค่านิยม...ทำการรวบรวมทำเนียบเกี่ยวกับปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น จัดทำศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำประวัติชุมชนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่ อาหาร ภาษา อาชีพ ดนตรี ลานกีฬา ลานดนตรีและวัฒนธรรม ทำคลังสมองและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วก็ทำการเผยแพร่...ขาดความรู้ความเป็นไปของหมู่บ้าน ยังไม่รู้ที่มาที่ไปเลย” รหัส 06 “...เคยรวบรวมไว้บ้างแต่ขาดการสนับสนุน...” รหัส 09

“ถ้าขาดการส่งเสริม สนับสนุน ที่หายไปก็ฟื้นฟูให้มันกลับคืนมา ที่มีอยู่ดำเนินการอยู่ถ้ารู้ . เข้าไปส่งเสริมเขาใหม่ สร้างให้เขามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ...ถ้าต้องส่งเสริมให้เด็กรักบ้าน เกิด แล้วเริ่มเรียนรู้วัฒนธรรมที่ตัวเองมีอยู่...ความต่อเนื่องเป็นเรื่องสำคัญที่สุดไม่ใช่ทำแบบ

ไฟไหม้ฟาง งานท้องถิ่นถ้าเป็นประเพณีชาวบ้านต้องช่วยกัน ชาวบ้านประชาชนในชุมชนนะแหละ เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและท้องถิ่นต้องเป็นผู้นำเสนอ” รหัส 07

“ที่เป็นปัญหาเพราะภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ไปไม่รอดทำให้ล้มหายไป...เราก็หากิจกรรมแต่ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ เราต้องชี้ต้องบังคับ อย่างโรงเรียนสั่งได้เพราะโรงเรียนต้องออกคำสั่งเด็กก็จะมา ถ้าจัดนอกเวลา เช่น โครงการครอบครัว คุณธรรมก็ต้องขอความร่วมมือจากโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นที่แรกที่สามารถสั่งเด็กได้ เพราะโรงเรียนจะชี้ให้เด็กทำอะไร เด็กจะฟัง และสามารถบอกให้พ่อแม่มาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยได้” รหัส 07

“บทบาทของโรงเรียน คือ เป็นแหล่งให้ความรู้ เป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริม สนับสนุนและสร้างกิจกรรม ติดตามนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โรงเรียนสามารถทำได้เลย” รหัส 08

“กิจกรรมของโรงเรียนต้องมีส่วนร่วมทั้งชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งให้ความรู้และร่วมมือกับชุมชน...ต้องมีการประชุมหมู่บ้านร่วมกัน...จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ สร้างองค์ความรู้เป็นทางตรงแต่ถ้าทางอ้อมมีการบูรณาการร่วมกันในชุมชนในท้องถิ่น วัด บูรณาการร่วมกับ อบต.” รหัส 09

“สร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในชุมชนเรา ใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้ง 2 โรงเรียน... อบต. สนับสนุนงบประมาณ” รหัส 06

“ถ้าจะพัฒนาเด็กอย่างจริงจัง ผู้บริหารโรงเรียนต้องเอาด้วย ประชุมครู นักเรียน พ่อแม่ เพื่อจะได้เป็นแนวทางเดียวกัน ถ้าเราจัดกิจกรรมพ่อแม่ไม่ให้มาก็ป่าวประโยชน์” รหัส 01

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามกรอบที่ชุมชนกำหนด

จากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอเอาไว้แล้วในหน้า 241 – 244 และ หน้า 245 – 256 ซึ่งตัวบ่งชี้การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามกรอบที่ชุมชนกำหนด มีจำนวนทั้งสิ้น 11 ตัวบ่งชี้ ชุมชนและโรงเรียนได้กำหนดบทบาทของโรงเรียนในการมีส่วนร่วมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามกรอบที่ชุมชนกำหนด โดยผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมประชุมกับชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนในแต่ละตัวบ่งชี้ว่าสิ่งใดที่โรงเรียนสามารถทำได้ทันที สิ่งใดที่โรงเรียนทำได้แต่ต้องมีการปรับปรุงบางอย่างก่อนและสิ่งใดที่โรงเรียนไม่สามารถทำได้ ดังแสดงในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 การวิเคราะห์หาจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนต่อตัวบ่งชี้การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมแต่ละตัวที่ชุมชนได้เสนอแนะ

ตัวบ่งชี้	วิธีการ	ผล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. ปณิธาน ค่านิยม	1. สอดแทรกในวิชาเรียน 2. จัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร	สามารถ ปฏิบัติได้ทันที	1. นักเรียนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ 2. นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3. เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุข	1. ทำให้เสียเวลาเรียน 2. กิจกรรมบางอย่างจำเป็นต้องใช้งบประมาณ 3. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่นเป็นจำนวนมากจึงมี ปัญหาในการสร้างร่วมมือ
2. สร้าง จิตสำนึก	1. สอดแทรกในวิชาเรียน 2. จัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร	สามารถ ปฏิบัติได้ทันที	1. นักเรียนมีสติได้ ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี 2. นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3. เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุข 4. นักเรียนมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน	1. ทำให้เสียเวลาเรียน 2. กิจกรรมบางอย่างจำเป็นต้องใช้งบประมาณ 3. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่นเป็นจำนวนมากจึงมี ปัญหาในการสร้างร่วมมือ
3. สร้าง ภูมิคุ้มกัน ตนเอง	1. สอดแทรกในวิชาเรียน 2. จัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร	สามารถ ปฏิบัติได้ทันที	1. นักเรียนสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านวัฒนธรรม และ สามารถเลือกใช้ชีวิตวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม 2. นักเรียนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ประมาท มีสติในการดำเนินชีวิต 3. เป็นการสร้างสติปัญญาให้กับนักเรียน 4. เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างแนวคิด แรงจูงใจให้นักเรียน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ ในการดำเนินชีวิต 5. สามารถดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของตนเองได้	1. ทำให้เสียเวลาเรียน 2. กิจกรรมบางอย่างจำเป็นต้องใช้งบประมาณ 3. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่นเป็นจำนวนมากจึงมี ปัญหาในการสร้างร่วมมือ

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	วิธีการ	ผล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
4. สร้างความตระหนัก	1. สอดแทรกในวิชาเรียน 2. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	สามารถปฏิบัติ ได้ทันที	1. นักเรียนมีความรู้สึก รับรู้ และแสดงออกถึงความ รับผิดชอบต่อสิ่งนั้นตามความรู้สึที่ได้ 2. นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 3. เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ สุข	1. ทำให้เสียเวลาเรียน 2. กิจกรรมบางอย่างจำเป็นต้องใช้ งบประมาณ 3. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่นเป็นจำนวนมากจึงมี ปัญหาในการสร้างความร่วมมือ
5. เป็นแหล่งรวมองค์ ความรู้ของชุมชน	1. รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญา โดยร่วมมือกับชุมชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. จัดทำคลังข้อมูลในชุมชน พัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็น ระบบและเป็นปัจจุบันโดยใช้ เทคโนโลยี 3. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการ ถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียน	ต้องใช้เวลา ระยะยาว	1. เป็นแหล่งรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการ สนับสนุนจากชุมชน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการ 2. เป็นแหล่งสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ศิลปวัฒนธรรมชุมชน 3. เป็นคลังข้อมูลความรู้ และฐานข้อมูลชุมชนเพื่อให้ เป็นระบบโดยใช้เทคโนโลยี	1. เพิ่มภาระครู 2. ต้องอาศัยความร่วมมือกับหลาย หน่วยงาน 3. ขาดงบประมาณสนับสนุน 4. ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ 5. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางด้าน วัฒนธรรมและเทคโนโลยี
6. จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวัง ทางวัฒนธรรม	1. จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวัง วัฒนธรรมในสถานศึกษา	ปฏิบัติไม่ได้ เนื่องจากขาด ความพร้อมใน หลาย ๆ ด้าน	1. เป็นศูนย์รับแจ้งเหตุให้กับหน่วยงานหลัก 2. เป็นหน่วยเฝ้าระวัง ตรวจสอบ พฤติกรรม สถานการณ์ สอดส่องดูแลความเบี่ยงเบนทาง วัฒนธรรมร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและ วัฒนธรรมชุมชน	1. เพิ่มภาระครู 2. ขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน 3. ขาดงบประมาณสนับสนุน 4. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่นเป็นจำนวนมากจึงมี ปัญหาในการสร้างความร่วมมือ

ตัวบ่งชี้	วิธีการ	ผล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
7. สร้างชุมชนเข้มแข็ง	คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนค่านิยม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง	โรงเรียน ไม่สามารถ ปฏิบัติได้เอง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของ ทุกภาคส่วน	1. ชุมชนสามารถรักษาวินัยธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี 2. ชุมชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคมและมีรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เข้มแข็ง	1. ชุมชนขาดความสนใจจึงมีปัญหาในการสร้างความร่วมมือ 2. มีเวลาให้กับกิจกรรมน้อยเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพ
8. สร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเอง	1. ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตนเอง 2. สร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม	โรงเรียน สามารถ ปฏิบัติได้โดย ได้รับความร่วมมือจาก ชุมชน	1. คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมของตนเอง 2. มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม	1. ชุมชนขาดความสนใจจึงมีปัญหาในการสร้างความร่วมมือ
9. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น	โรงเรียน สามารถ ปฏิบัติได้โดย ได้รับความร่วมมือจาก ชุมชน	1. นักเรียนมีความรู้สึก รัก และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมชุมชน 2. นักเรียนมีจิตสำนึกถึงความ เป็นเจ้าของวัฒนธรรม	1. ชุมชนขาดความสนใจจึงมีปัญหาในการสร้างความร่วมมือ 2. ขาดการประสานงานที่ดี

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	วิธีการ	ผล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
10. สืบสานสืบทอด	โรงเรียนมีส่วนร่วมร่วมกิจกรรมเพื่อสืบสานและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น	โรงเรียน สามารถ ปฏิบัติได้โดย ได้รับความ ร่วมมือจาก ชุมชน	1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2. นักเรียนมีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม 3. ความคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	1. ขาดความใส่ใจวัฒนธรรมของตนเอง 2. ไม่เห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง
11. สร้างเครือข่ายความ ร่วมมือระหว่างหน่วยงาน	โรงเรียนสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือระหว่างโรงเรียน	ต้องใช้เวลา ระยะยาว	1. สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียน 2. โรงเรียนในเครือข่ายมีกิจกรรมร่วมกัน 3. โรงเรียนในเครือข่ายใช้ทรัพยากรร่วมกัน	1. ขาดความสนใจจึงมีปัญหาในการ สร้างความร่วมมือ 2. ขาดการประสานงานที่ดี 3. โรงเรียนมีกิจกรรมอื่น ๆ มาก

จากตารางที่ 23 กรอบงานที่โรงเรียนต้องทำในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมประชุมกับชุมชน เพื่อกำหนดบทบาทของโรงเรียนในการมีส่วนร่วมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามกรอบที่ชุมชนกำหนด ศึกษาถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนในแต่ละตัวบ่งชี้ของการเฝ้าระวังวัฒนธรรมในชุมชนตามที่ชุมชนต้องการ โดยโรงเรียนสามารถแบ่งตัวบ่งชี้ เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งที่โรงเรียนสามารถทำได้ทันที ได้แก่ การปลูกฝังค่านิยม การสร้างจิตสำนึก การสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง และการสร้างความตระหนัก
2. สิ่งที่โรงเรียนสามารถทำได้แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนและต้องใช้ระยะเวลา ได้แก่ การสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเอง การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การสืบสานสืบทอดและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

3. สิ่งที่โรงเรียนไม่สามารถทำได้ ได้แก่ การสร้างชุมชนเข้มแข็งและการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันพิจารณาจากศักยภาพและข้อจำกัดของโรงเรียน เช่น บุคลากร งบประมาณ สถานที่และวิธีการบริหารจัดการ นำสิ่งที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ และสิ่งที่โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ทันทีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น และต้องใช้ระยะเวลานานมาจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ แสดงไว้ในตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 แผนปฏิบัติการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนจากการพิจารณาร่วมกับชุมชน

1. แผนปฏิบัติการที่สามารถดำเนินการได้	วิธีการดำเนินการ
การสร้างภูมิคุ้มกันตนเองแก่นักเรียนภายในโรงเรียน ประกอบด้วย	
1. สร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน	1. การจัดป้ายนิเทศ/บอร์ดนิทรรศการ
2. สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม	2. สอดแทรกเนื้อหาในวิชาที่ครูสอนตามปกติ
3. ปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม	3. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม	4. ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับชุมชน
	5. จัดทำเอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน
5. ปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม	ปลูกฝังพฤติกรรมการสอดส่องดูแลเกี่ยวกับความประพฤติ การแต่งกาย กริยามารยาท การใช้สารเสพติดและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ(อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ) และพฤติกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมให้กับนักเรียนภายในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 24 (ต่อ)

2. แผนปฏิบัติการที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น	วิธีการดำเนินการ
โรงเรียนมีหน้าที่สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 1. โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ ศาสนสถาน/ แหล่งวัฒนธรรม 2. โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ประกอบการนักเรียนและชุมชน	โรงเรียนมีส่วนร่วมกับวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรม และ/หรือ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น
โรงเรียนมีหน้าที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ประกอบด้วย 1. แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย 2. มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย 3. ใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย	โรงเรียนสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ
3. แผนปฏิบัติการที่โรงเรียนยังปฏิบัติไม่ได้ในสภาพการณ์ปัจจุบัน	วิธีการดำเนินการ
โรงเรียนมีหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 1. เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน 2. เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น	1. รวบรวมองค์ความรู้ที่มีในชุมชน เช่น การจัดทำเอกสาร ภาพถ่าย และสื่อต่าง ๆ 2. จัดทำคลังข้อมูลในชุมชน พัฒนารฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบันโดยใช้เทคโนโลยี 3. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียน

จากตารางที่ 24 แผนปฏิบัติการที่โรงเรียนและชุมชนพิจารณาร่วมกัน ได้ข้อสรุป แผนปฏิบัติการเฝ้าระวังของโรงเรียน คือ แผนปฏิบัติการที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้การสร้างภูมิคุ้มกัน การสร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ปลูกฝังค่านิยม สร้างจิตสำนึก และแผนปฏิบัติการที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ได้แก่ ตัวบ่งชี้การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การสร้างภูมิคุ้มกันตนเองภายในโรงเรียน ประกอบด้วย
 - 1.1 สร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน
 - 1.2 สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม
 - 1.3 ปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม
 - 1.4 สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม

- 1.5 ปลุกฝังพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม
2. การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย
 - 2.1 โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ ศาสนสถาน/ แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน
 - 2.2 โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.3 โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน
3. การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ประกอบด้วย
 - 3.1 แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย
 - 3.2 มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย
 - 3.3 ใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย

ขั้นตอนที่ 4 โรงเรียนดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามรูปแบบและบทบาทที่ชุมชนกำหนด

หลังจากโรงเรียนได้รูปแบบและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังวัฒนธรรมของชุมชนตามที่ชุมชนกำหนดแล้ว ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมประชุมกับชุมชนซึ่งแจ้งเกี่ยวกับรูปแบบและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมให้ครูที่เข้าร่วมโครงการได้รับทราบ ครูที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักรหัส 09 ผู้ให้ข้อมูลหลักรหัส 10 ผู้ให้ข้อมูลหลักรหัส 11 ผู้ให้ข้อมูลหลักรหัส 12 และผู้ให้ข้อมูลหลักรหัส 13 ร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดวิธีการดำเนินงานในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามรูปแบบและบทบาทที่ชุมชนกำหนด ด้วยข้อจำกัดของโรงเรียน เกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณและเวลา ผู้วิจัยและครูที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 5 คน แสดงความคิดเห็นและลงความเห็นร่วมกันว่าจะดำเนินกิจกรรมตามแผนการปฏิบัติการระยะสั้นซึ่งโรงเรียนสามารถปฏิบัติได้ทันที โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการ PAOR ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด (Acting) 3) การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Observing) 4) การสะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงานให้ผู้มีส่วนร่วมได้วิพากษ์วิจารณ์ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานต่อไป (Reflecting) ตามแนวคิดของ เคมมิล และแมกทากาด (Kemmis & McTaggart, 1990) ได้ผลดังนี้

รอบที่ 1 ของกระบวนการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

1. การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย

ผู้วิจัยและครูที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 5 คน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกันกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ จัดทำปฏิทินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตลอดทั้งปี ตลอดจนกำหนดกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ วิธีการ งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ (ภาคผนวก) จากนั้นโรงเรียนดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมตามรูปแบบและบทบาทที่ชุมชนกำหนด

2. การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด (Acting)

หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายและวิธีในการดำเนินงานตามปฏิทินการดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนแล้ว ทำการดำเนินการตามปฏิทินที่ได้กำหนดไว้ โดยเริ่มปฏิบัติตามแผน ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน – 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 พิธีไหว้ครู

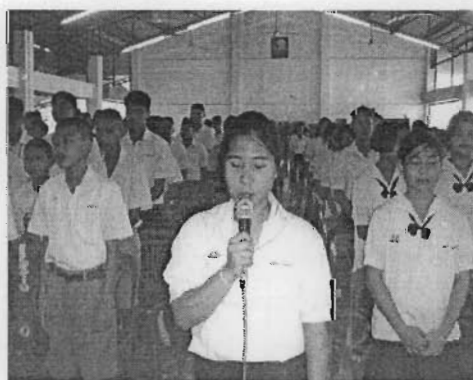
วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

โรงเรียนจัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานวันไหว้ครู แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบและเตรียมสถานที่เพื่อจัดพิธีไหว้ครู มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน วัน เวลา และสถานที่จัดงาน ก่อนล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ ที่หน้าเสาธง ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ

ขั้นการดำเนินงาน

พิธีไหว้ครู จัดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2554 หลังจากประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ตัวแทนนักเรียนนำสวดมนต์และสวดบูชาครู ตัวแทนนักเรียนประกอบพิธีการมอบพานไหว้ครู ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันนำดอกไม้อูปเทียนไหว้ครู จากนั้นอ่านบทกวีเทิดพระคุณครู จัดประกวดพานไหว้ครูและมอบรางวัลแก่ชั้นที่ชนะเลิศการประกวด

ภาพที่ 28 ภาพประกอบพิธีไหว้ครู

ผลการดำเนินการ

พิธีไหว้ครูเริ่มเวลาประมาณ 09.00 น. โดยครู นักเรียนและศิษย์เก่าเข้าร่วมพิธีไหว้ครูประมาณ 140 คน มาร่วมงานโดยพร้อมเพรียงกันในพิธีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 เตรียมพานดอกไม้และดอกไม้ธูปเทียนมาร่วมไหว้ครู ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันร่วมแสดงมุทิตาจิต นอกจากนี้ภายในงานได้มีการจัดประกวดพานไหว้ครู โดยผู้รับผิดชอบงานในครั้งนี้คือ ครูทุกคน งานเสร็จสิ้นประมาณ 11.00 น. ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จได้รับความร่วมมือจากนักเรียนและครูเป็นอย่างดี นักเรียนได้ระลึกถึงพระคุณของครูได้แสดงกตัญญูท่วงทีต่อครูอาจารย์และได้สืบสานพิธีกรรมอันดีงามสืบต่อไป โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครูและนักเรียนจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ภายในงานจึงเต็มไปด้วยความรักและความอบอุ่น

2.2 วันสุนทรภู่

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

โรงเรียนจัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานวันสุนทรภู่ แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบเพื่อจัดงานวันสุนทรภู่ครูกวีศรีสยาม มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน วัน เวลาและสถานที่จัดงาน และเชิญชวนให้นักเรียนส่งผลงานเข้าประกวดก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ที่หน้าเสาธง ไม่มีงบประมาณการดำเนินงาน

ขั้นการดำเนินงาน

วันสุนทรภู่ครูกวีศรีสยาม จัดขึ้นในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ประธานกล่าวเปิดงาน ตัวแทนนักเรียนกล่าวสดุดีสุนทรภู่ มีการประกวดอ่านคำกลอนทำนองเสนาะ ประกวดอ่านเรียงความ ประกวดต่างกายตามวรรณคดี การประกวดร้องเพลงลูกทุ่งและมอบรางวัลแก่ผู้ชนะเลิศการแข่งขันประกวด

ภาพที่ 29 ภาพประกอบวันสุนทรภู่ครูวิศรียา

ผลการดำเนินการ

กิจกรรมวันสุนทรภู่เริ่มเวลาประมาณ 11.00 น. โดยนักเรียน ครูและผู้ปกครองของนักเรียน ประมาณ 170 คน ร่วมชมกิจกรรมของนักเรียนที่จัดขึ้น ในงานประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การกล่าวคำสวดดีสุนทรภู่ การประกวดการอ่านคำกลอนทำนองเสนาะ การประกวดอ่านเรียงความ การประกวดแต่งกายตามวรรณคดี และการประกวดร้องเพลงไทยลูกทุ่ง ในงานได้รับความสนใจจากนักเรียน ครู และผู้ปกครองเป็นอย่างดี จากการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียน นักเรียนให้ความสนใจและได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงานของสุนทรภู่ เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทย นักเรียนมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้รับความสนุกสนานและได้แสดงความสามารถให้ผู้ปกครองได้รับชม นักเรียนมีความรู้สึกดีที่ผู้ปกครองและชุมชนให้ความสำคัญมาร่วมชมการแสดง นักเรียนเห็นด้วยว่าควรมีการจัดกิจกรรมวันสุนทรภู่ครูวิศรียาทุกปี การดำเนินงานในภาพรวมถือว่าประสบผลสำเร็จ

ตารางที่ 25 ปัญหา อุปสรรคและวิธีแก้ไข รอบที่ 1

ปัญหา อุปสรรค	วิธีแก้ไข
1. รูปแบบการประชาสัมพันธ์ยังไม่มี ชัดเจน การประชาสัมพันธ์เฉพาะหน้าเสื่อ ทำให้นักเรียนบางคนที่ไม่ใส่ใจฟังไม่รู้ เกี่ยวกับกิจกรรม	1. จัดประชุมและวางแผนร่วมกัน ครูที่ปรึกษา ควรมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รับทราบเพิ่มเติม และมีหน้าที่กระตุ้น เตือนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
2. การประชาสัมพันธ์ในช่วงเวลากระชั้นชิด ทำให้ชุมชนและผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมจำนวนไม่ มากเท่าที่ควร	2. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อความ สะดวก รวดเร็วและชัดเจนในการประสานงาน

3. ขั้นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Observing) รอบที่ 1

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยบันทึกการปฏิบัติงาน สถานการณ์ทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ด้วยภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่การวิจัยดำเนินการอยู่ การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมผลการปฏิบัติด้วยตาเห็น การได้ฟังและแบบสอบถาม พบว่าการปฏิบัติงานในแต่ละครั้งถือว่าประสบผลสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นักเรียนมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ เนื่องจากโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนเพียง 120 คน การควบคุมดูแลนักเรียนภายในโรงเรียนเป็นเรื่องไม่ยากสำหรับครู ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี มีความสนิทสนมกัน ในด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรบริหารส่วนตำบล และชุมชนเป็นไปด้วยดีมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จมากที่สุดแต่การดำเนินงานในรอบที่ 1 ยังขาดความชัดเจนในเรื่องของการประสานงาน

4. ขั้นสะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงาน (Reflecting) รอบที่ 1

ผู้วิจัยนำผลจากการทำบันทึกการปฏิบัติงานมาร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผลเพื่อทราบปัญหาของการปฏิบัติงานและหาแนวทางการแก้ไข โดยผ่านการอภิปรายปัญหาซึ่งจะเป็นแนวทางของการพัฒนาและเป็นพื้นฐานข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวางแผนและปฏิบัติต่อไป พบว่าระยะแรกของการดำเนินการ (9 มิถุนายน พ.ศ. 2554 เป็นต้น) เป็นช่วงเริ่มเปิดภาคเรียน นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และสนุกสนานกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น องค์กรบริหารส่วนตำบลและชุมชนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพราะตระหนักถึงความจำเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และโรงเรียนเห็นความตั้งใจขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่มุ่งพัฒนา

เด็กและเยาวชนในชุมชน ตลอดจนให้การสนับสนุนในเรื่องของเงินงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ส่วนปัญหาที่พบคงเป็นเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และขั้นตอนการดำเนินงานที่ยังขาดความชัดเจนเท่าที่ควร

ผลการดำเนินการรอบที่ 1

การมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การประสานงานระหว่างหน่วยงานและการประชุมวางแผนร่วมกันถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ หากขาดความชัดเจนจะประสบปัญหากับการควบคุมดูแลนักเรียนเป็นอย่างมาก และยังหากเป็นกิจกรรมนอกสถานที่จะเกิดปัญหาในเรื่องการเรียนการสอน การเดินทาง การดูแลความปลอดภัยของนักเรียน ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของครู

แต่ปัญหาดังกล่าวก็ได้รับการแก้ไขโดย ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ต้องมีการจัดประชุมและวางแผนร่วมกัน ครูที่ปรึกษาควรมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รับทราบเพิ่มเติม และมีหน้าที่กระตุ้นเตือนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม การประสานงานระหว่างหน่วยงานควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบที่ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อความสะดวกรวดเร็วและชัดเจนในการประสานงาน ส่วนในเรื่องขั้นตอนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจนควรจัดประชุมร่วมกันพูดคุยถึงปัญหาของโรงเรียนที่ต้องประสานหาหน่วยงานกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไม่ชัดเจน จากผลการดำเนินการและปัญหาที่พบในรอบที่ 1 ทำให้ได้ข้อมูลในการประชุมเพื่อวางแผนกระบวนการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนในรอบต่อไป

รอบที่ 2 ของกระบวนการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

1. การวางแผน (Planning)

จากผลการสะท้อนในรอบที่ 1 พบปัญหาเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การประสานงานระหว่างหน่วยงานและการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน โรงเรียนพยายามแก้ไขปัญหาโดยการจัดประชุมชี้แจงให้ครูในโรงเรียนทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกิจกรรมขอความร่วมมือครูที่ปรึกษาในการแจ้งเตือนกิจกรรมให้นักเรียนทราบ งานวิชาการโรงเรียนทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อจัดเวลาเรียนของนักเรียนให้เหมาะสม ส่วนขั้นตอนการดำเนินงานที่ต้องทำร่วมกับหน่วยงานอื่นเน้นที่การประสานงานเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน

2. การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด (Acting)

ดำเนินการตามปฏิทินที่ได้กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง

2.1 การแห่เทียนจำนำพรรษา

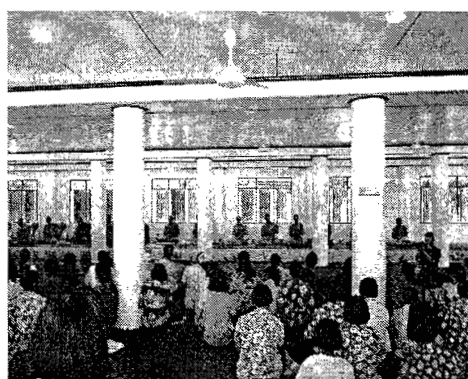
วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

มีการจัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนงานการดำเนินโครงการ ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ออกหนังสือเชิญผู้บริหาร ครู เพื่อร่วมงาน ประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน วัน เวลา และสถานที่ที่จะไป แห่เทียนจำนำพรรษา มีงบประมาณดำเนินการ 1,000 บาท

ขั้นการดำเนินงาน

นักเรียนและครูในโรงเรียนช่วยกันตกแต่งเทียนจำนำพรรษาและรถที่ใช้ในขบวนแห่ หลังจากนั้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 และครูจัดขบวนแห่เทียนร่วมกับคนในชุมชน

ภาพที่ 30 ภาพประกอบการแห่เทียนจำนำพรรษา

ผลการดำเนินการ

การแห่เทียนจำนำพรรษาจัดขึ้นในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 นักเรียน

และครูเข้าร่วมการแห่เทียนพร้อมกับคนในชุมชน เวลาประมาณ 11.00 น. มีท่านนายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและคนในชุมชนร่วมแห่เทียนจำนำพรรษา บรรยากาศภายในงานเป็นไปอย่างสนุกสนาน อากาศที่ร้อนมากเป็นอุปสรรคในการแห่เทียนจำนำพรรษาในครั้งนี้ รูปขบวนไม่ค่อยเป็นระเบียบ การควบคุมนักเรียนเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากนักเรียนมาร่วมขบวนแห่ไม่พร้อมกันเพราะรถจากองค์การบริหารส่วนตำบลทยอยเดินทางไปรับนักเรียน จากนั้นนักเรียนและครูถวายเทียนจำนำพรรษาร่วมกับท่านนายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน

ผู้วิจัยสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนได้ตระหนักว่ากิจกรรมแห่เทียนจำนำพรรษา เป็นประเพณีที่สำคัญทางศาสนา และนักเรียนมีความภาคภูมิใจที่ตนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีทางศาสนา ตลอดจนได้รับความรักและความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน ทำให้นักเรียนรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่วนครูในโรงเรียน เห็นว่าการทำกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับหลายหน่วยงานและทำร่วมกับชุมชน การประสานงานถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ กำหนดการที่ไม่แน่นอนทำให้การเตรียมตัวของนักเรียนเป็นไปด้วยความยากลำบาก กำหนดการที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับตัวบุคคลทำให้ขาดความชัดเจนในการทำงาน การได้รับหลายคำสั่ง ทำให้การประชาสัมพันธ์และการควบคุมนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่า รู้สึกดีที่นักเรียนมาร่วมแห่เทียนจำนำพรรษาในครั้งนี้ด้วย เพราะในปีก่อน ๆ แยกกัน แห่เทียนจำนำพรรษาไม่ได้จัดรวมกันกับทางโรงเรียน เมื่อจัดกิจกรรมร่วมกันทำใหู้สึกว่างานใหญ่ขึ้น ถ้ามีแต่ชาวบ้านจะมีคนมาร่วมแห่เทียนจำนวนไม่มาก เป็นการสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน โดยภาพรวมแล้วถือว่าโครงการแห่เทียนจำนำพรรษาประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.2 วันอาสาฬหบูชา

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

จัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนงานการดำเนินงาน ประสานงานกับทางวัดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน วัน เวลา และสถานที่ให้นักเรียนทราบล่วงหน้าและ ไม่มีงบประมาณดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

โครงการวันอาสาฬหบูชา จัดขึ้นระหว่างวันที่ 14 – 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ครูสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับวันอาสาฬหบูชาในวิชาเรียน นักเรียนในแต่ละชั้นจัดป้ายนิเทศในห้องเรียน ในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เวลาประมาณ 8.30 น. นักเรียนและครูร่วมกันเวียนเทียนที่วัดใกล้โรงเรียน ส่วนวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 นักเรียน ครูและผู้ปกครองทำบุญตักบาตรและเวียนเทียนที่วัดใกล้บ้าน

ภาพที่ 31 ภาพประกอบวันอาสาฬหบูชา

ผลการดำเนินการ

ในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 หลังจากเข้าแถวเคารพธงชาติและสวดมนต์แล้ว นักเรียนและครูร่วมกันเวียนเทียนที่วัดใกล้โรงเรียน เจ้าอาวาสบรรยายธรรม ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของวันอาสาฬหบูชา และได้สืบสานประเพณีทางศาสนา จากการสังเกตมีนักเรียนบางคนไม่เตรียมดอกไม้ธูปเทียนมาร่วมเวียนเทียน ครูว่ากล่าวตักเตือนและแก้ปัญหาโดยครูและเพื่อนร่วมแบ่งปันดอกไม้ธูปเทียนให้ ส่วนวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 วันอาสาฬหบูชาซึ่งเป็นวันหยุด ครูให้นักเรียนไปทำบุญร่วมกับผู้ปกครองที่วัดใกล้บ้าน โดยครูแจก

ใบรับรองการเข้าร่วมกิจกรรมไปให้ทางวัดเซนตรีรับรอง โดยภาพรวมแล้วถือว่าโครงการวันอาสาฬหบูชาประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.3 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันเข้าพรรษา

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

จัดประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จัดทำใบรับรองการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดช่วงเวลาเข้าพรรษา แจกวัสดุประสงค์ของโครงการให้วัดในชุมชนได้ทราบ ประชาสัมพันธ์โครงการแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ วัน เวลาและสถานที่จัดกิจกรรม ไม่มีงบประมาณดำเนินการ

ขั้นการดำเนินงาน

ครูให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับวันเข้าพรรษา นักเรียนจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับวันเข้าพรรษา นักเรียนและครูร่วมทำบุญกับชุมชนที่วัดตลอดช่วงเวลาเข้าพรรษาทุกวันพระ โดยผลัดเปลี่ยนกันไปร่วมทำบุญและฟังเทศน์วันพระละ 1 ชั้นปี นักเรียนทุกคนและครูเตรียมอาหารมาเองจากบ้านเพื่อร่วมทำบุญถวายพระ หากวันพระใดตรงกับวันหยุดให้นักเรียนไปร่วมทำบุญกับผู้ปกครองที่วัดใกล้บ้าน โดยมีหนังสือรับรองจากทางวัดมาส่งครูที่ปรึกษา ตลอดระยะเวลา 3 เดือนของการเข้าร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 32 ภาพประกอบการส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันเข้าพรรษา

ผลการดำเนินการ

การจัดกิจกรรมในโรงเรียนทำให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับวันเข้าพรรษาและหลังจากที่โรงเรียนเริ่มโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันเข้าพรรษานี้ขึ้นตั้งแต่วันเข้าพรรษาเป็นต้นมา ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทำให้เห็นว่านักเรียนเข้าวัดทำบุญ และฟังธรรมเพิ่มขึ้น นักเรียนได้รับความรู้จากการฟังธรรม เพื่อนำหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤต สวดมนต์ทำวัดได้ นอกจากนั้นทางวัดยังได้สอนเกี่ยวกับการไหว้ การกราบและกริยามารยาทในการเข้าวัดให้กับนักเรียนด้วย แต่มีวัดบางแห่งที่ไม่ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ จากการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ในช่วงวันหยุดนักเรียนเข้าวัดฟังธรรมใช้เวลาอยู่กับผู้ปกครองมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผู้ปกครองเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีมาก เด็กได้ใกล้ชิดกับครอบครัวและวัดมากขึ้น หากโรงเรียนไม่มีโครงการนี้นักเรียนไม่ค่อยเข้าวัด วันหยุดก็จะออกไปเที่ยวเล่น ผู้ปกครองเห็นว่าควรมีกิจกรรมดี ๆ อย่างนี้ไปตลอดเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำบุญตักบาตรตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เป็นการปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ดี นักเรียนมีความประพฤติดีขึ้น ใกล้ชิดครอบครัวไม่เถียงพ่อแม่ ตลอดระยะเวลาเข้าพรรษานักเรียนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานประเพณีทางศาสนาต่อไป

ตารางที่ 26 ปัญหา อุปสรรคและวิธีแก้ไข รอบที่ 2

ปัญหา อุปสรรค	วิธีแก้ไข
1. การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ประสานงานยังไม่มี ความชัดเจนแน่นอน	1. ร่วมพูดคุยแก้ปัญหา และติดตามงานที่ต้อง ประสานให้บ่อยครั้งขึ้น
2. การปฏิบัติไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้บริหารที่มีการกิจมาก ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้	2. จัดประชุมระหว่างหน่วยงานเพื่อนำปัญหานี้ มาพูดคุยร่วมกัน เพื่อบอกถึงปัญหาที่โรงเรียน ต้องประสบ หากหน่วยงานเปลี่ยนแปลงเวลาใน การปฏิบัติโดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้าเป็นระยะ เวลานาน

3. ขั้นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Observing) รอบที่ 2

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยบันทึกการปฏิบัติงาน สถานการณ์ทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ด้วยภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียงและแบบบันทึกการสังเกต ในขณะที่การวิจัยดำเนินการอยู่ การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมผลการปฏิบัติด้วยตาเห็น การได้ฟังพบว่า การปฏิบัติงานในแต่ละครั้งในรอบที่ 2 ถือว่าประสบผลสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นักเรียนมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ มีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้นกว่ากิจกรรมรอบที่ 1 ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความผูกพันและความสามัคคีระหว่างคนในชุมชนขึ้น จากการสังเกตของผู้วิจัย กิจกรรมใดที่โรงเรียนจัดขึ้นเองภายในโรงเรียนมักไม่ประสบปัญหาในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และการประสานงานระหว่างนักเรียนและครู แต่ถ้ากิจกรรมใดที่ต้องเข้าร่วมกับชุมชนก็ยังมีประสบปัญหาในเรื่องของการประสานงานอยู่ เช่น การแจ้งเปลี่ยนแปลงเวลาจัดกิจกรรมกะทันหัน การกำหนดเวลาจัดกิจกรรมตามตัวบุคคลโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของช่วงเวลาที่ตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ต้องพานักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมข้างนอกจะเกิดปัญหาในเรื่องของการเดินทาง โรงเรียนไม่สามารถประชาสัมพันธ์นักเรียนล่วงหน้าและควบคุมนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ขั้นสะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงาน (Reflecting) รอบที่ 2

ผู้วิจัยนำผลจากการทำบันทึกการปฏิบัติงานมาร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผลเพื่อทราบปัญหาของการปฏิบัติงานและหาแนวทางการแก้ไข โดยผ่านการอภิปรายปัญหาซึ่งจะเป็นแนวทางของการพัฒนาและเป็นพื้นฐานข้อมูล นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนางานวางแผนและปฏิบัติต่อไป พบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะไปเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนเป็นอย่างดี มีความสนุกสนานและได้พบปะกับชาวบ้าน โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนสมัครใจร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้น แสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของแต่ละหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างแท้จริงส่วนปัญหาที่พบคงเป็นเรื่องของการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการปฏิบัติไม่เป็นเวลาระยะเวลาที่กำหนดขึ้นอยู่กับตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้บริหารที่มีภารกิจมากทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

ผลการดำเนินการรอบที่ 2

การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี นักเรียนได้รับความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีและมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีของตนเอง แต่การเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างหน่วยงานการประสานงานระหว่างหน่วยงานยังไม่มีชัดเจนเท่าที่ควร การปฏิบัติไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ขึ้นอยู่กับ

ตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้บริหารที่มีภารกิจมากทำให้โรงเรียนไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ส่งผลต่อการประชาสัมพันธ์นักเรียน การเตรียมความพร้อมในการเตรียมตัวก่อนเดินทางไปร่วมกิจกรรม ระยะเวลาที่จัดกิจกรรมไม่เหมาะสมทำให้ความสนใจในกิจกรรมลดลง

แต่ปัญหาดังกล่าวก็ได้รับการแก้ไขโดยหน่วยงานร่วมพูดคุยกันเพื่อแก้ปัญหา ติดตามงานและประสานงานให้บ่อยครั้งขึ้น จัดประชุมระหว่างหน่วยงานเพื่อนำปัญหามาพูดคุยร่วมกัน บอกถึงปัญหาที่โรงเรียนต้องประสบหากหน่วยงานเปลี่ยนแปลงเวลาในการปฏิบัติโดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้าเป็นระยะเวลานาน จากผลการดำเนินการและปัญหาที่พบในรอบที่ 2 ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาประชุมวางแผนกระบวนการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน ในรอบต่อไป ในรอบที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินการบรรลุตามเป้าหมาย การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมทุกเป้าหมายแต่เนื่องจากแต่ละกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะมีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันจึงดำเนินการในรอบที่ 3 เพื่อยืนยันผลการดำเนินการที่เกิดขึ้น

รอบที่ 3 ของกระบวนการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

1. การวางแผน (Planning)

จากผลการสะท้อนในรอบที่ 2 พบปัญหาในเรื่องการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามเวลาระยะเวลาที่กำหนด ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้บริหารที่มีภารกิจมากทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ โรงเรียนพยายามแก้ไขปัญหโดยการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ใช้การติดต่อประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานให้บ่อยครั้งขึ้น โดยการจัดประชุมระหว่างหน่วยงานและแจ้งปัญหาที่โรงเรียนต้องประสบกับหน่วยงานอื่น ๆ หากหน่วยงานอื่นเปลี่ยนแปลงเวลาในการปฏิบัติโดยไม่ได้แจ้งก่อนล่วงหน้าเป็นระยะเวลานาน

2. การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด (Acting)

ดำเนินการตามปฏิทินที่ได้กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง

2.1 การส่งเสริมประเพณีดีกบดรดอกไม้ (ยายดอกไม้)

วิธีการดำเนินงาน

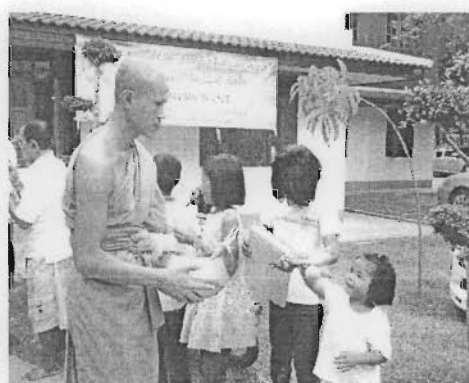
ขั้นการเตรียมการ

มีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนและตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดงาน การวางแผนการประชาสัมพันธ์งาน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แต่ละคนเป็นผู้ดำเนินการ วางแผนจัดเตรียมสถานที่ โดยอาศัยความร่วมมือกันของ

ทุกฝ่าย มอบหมายให้โรงเรียนมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้บอกต่อไปยังผู้ปกครองและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

ขั้นตอนดำเนินงาน

วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เวลาประมาณ 17.00 น. นักเรียน ครูและชาวบ้านเตรียมดอกไม้รูปเทียนมาดักบาตรดอกไม้ร่วมกัน ในปีนี้มีผู้เข้าร่วมดักบาตรดอกไม้ประมาณ 500 คน พระสงฆ์ทั้ง 4 วัด จำนวน 20 รูป เดินเวียนรอบศาลาเพื่อรับดอกไม้รูปเทียนตามแนวทางเดินทั้งสองข้าง นักเรียน ครูและชาวบ้านร่วมกันดักบาตรดอกไม้ หลังจากดักบาตรดอกไม้เสร็จ พระสงฆ์นำดอกไม้เข้าโบสถ์เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า หลังจากนั้นเจ้าอาวาสให้พรและเล่าประวัติความเป็นมาของประเพณีดักบาตรดอกไม้ (ยายดอกไม้) ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นของชุมชน โดยผู้วิจัยและองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยกันทำแผนพับประชาสัมพันธ์แจกภายในงานด้วย

ภาพที่ 33 ภาพประกอบประเพณีดักบาตรดอกไม้ (ยายดอกไม้)

ผลการดำเนินการ

ในปีนี้ประเพณีตักบาตรดอกไม้อาจได้ยิ่งใหญ่กว่าทุก ๆ ปี เพราะได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นตัวเอง เพราะในอดีตวัดแต่ละแห่งไม่ได้จัดร่วมกัน ทำให้ไม่สามารถรวมคนในชุมชนได้ ทำแบบง่าย ๆ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า ชาวบ้านเพียงบางส่วนที่ทราบ โรงเรียนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้มีผู้เข้าร่วมประเพณีตักบาตรดอกไม้น้อยมาก มีคนร่วมประเพณีเพียงวัดละประมาณ 20 – 30 คน เท่านั้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประเพณีส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ คนในชุมชนขาดความรู้และไม่เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่น

จากการที่ผู้วิจัย วัด โรงเรียนและตัวแทนชุมชนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีขึ้น ได้ข้อสรุปว่าวัดควรร่วมกันจัดงาน โดยให้วัดที่มีความพร้อมในเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ คนและงบประมาณเป็นแกนหลักในการจัดงานครั้งนี้ก่อน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวชุมชนล่วงหน้าจนถึงวันงานเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวบ้านมาร่วมประเพณี โรงเรียนได้รับมอบหมายให้ประชาสัมพันธ์กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี นักเรียนได้มีบทบาทในการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนตนเองต่อไปและมีหน้าที่เชิญชวนให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้าร่วมงานด้วย นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีจิตสำนึกและรักในประเพณีท้องถิ่นของตน วัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและตัวแทนชุมชนช่วยกันจัดตกแต่งสถานที่ จัดตกแต่งพระพุทธรูปที่ใช้ในขบวนแห่ และทำน้ำดื่มเพื่อเลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมงาน

งานเริ่มขึ้นเวลาประมาณ 17.00 น. นักเรียน ครูและชุมชนร่วมงานในครั้งนี้ประมาณ 500 คน ทุกคนต่างเตรียมดอกไม้ธูปเทียนมาร่วมงานประเพณี ภายในงานเต็มไปด้วยความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน ที่มีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน นักเรียนและผู้ปกครองมาร่วมงานประเพณีตักบาตรดอกไม้ เนื่องจากมีผู้เข้าร่วมงานจำนวนมากกว่าทุกปีทำให้สถานที่จัดงานคับแคบ การจัดแถวต้องจัด 2 แถว ทำให้พระสงฆ์ยากลำบากในการรับดอกไม้จากชาวบ้าน หลังจากตักบาตรดอกไม้เสร็จพระสงฆ์ให้พร และสวดมนต์ทำวัตรเย็นร่วมกับชาวบ้าน หลังจากเสร็จกิจกรรมผู้วิจัย วัด โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลและตัวแทนชุมชนประชุมร่วมกันสรุปงานเพื่อหาข้อบกพร่องในการจัดงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงในการจัดงานในครั้งต่อไป โดยภาพรวมแล้วถือว่าประเพณีตักบาตรดอกไม้ประสบความสำเร็จด้วยดี

2.2 วันภาษาไทยแห่งชาติ

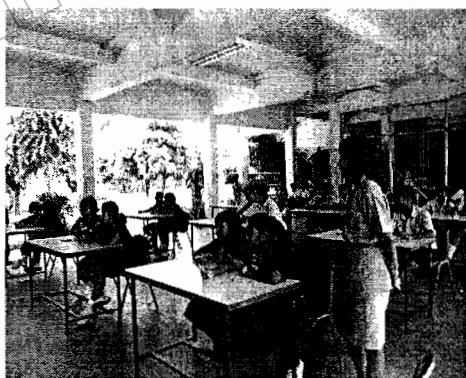
วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการเตรียมการ

โรงเรียนจัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานวันภาษาไทยแห่งชาติ แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบเพื่อจัดงานวันภาษาไทยแห่งชาติ ครูประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน วัน เวลาและสถานที่จัดงาน และเชิญชวนให้นักเรียนส่งผลงาน เข้าประกวดก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ที่หน้าเสาธง มีงบประมาณการดำเนินงาน 1,500 บาท

ขั้นการดำเนินงาน

วันภาษาไทยแห่งชาติ จัดขึ้นระหว่างวันที่ 29 กรกฎาคม - 3 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ครูสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ในวิชาเรียน จัดแข่งขันตอบปัญหาภาษาไทย จัดแข่งขันการเขียนเรื่องจากภาพ จัดแข่งขันวาดภาพสัปดาห์สะกิดใจ จัดแข่งขันการเขียนเรียงความอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน มีการแสดงเต้นกำรำเคียว การแสดงรำอวยพร ประกวดแข่งขันเล่นละครสัปดาห์และแต่งกายด้วยผ้าไทยตลอดงาน

ภาพที่ 34 ภาพประกอบวันภาษาไทยแห่งชาติ

ผลการดำเนินการ

เริ่มเวลาประมาณ 11.30 น. ระหว่างวันที่ 29 กรกฎาคม – 3 สิงหาคม พ.ศ. 2554 นักเรียนและครู ประมาณ 137 คน ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในวันภาษาไทยแห่งชาติ ในงานประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การแข่งขันตอบปัญหาภาษาไทย การแข่งขันเขียนเรื่องจากภาพ การแข่งขันวาดภาพสัปดาห์สะกิดใจ การแข่งขันเขียนเรียงความอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน การแสดงเดินกำรำเคียว การแสดงรำอวยพร ประกวดแข่งขันเล่นละครสัปดาห์และแต่งกายด้วยผ้าไทย จากการสังเกตนักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เกิดความตระหนักและรู้ถึงคุณค่าของความเป็นไทย นอกจากนี้ยังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นักเรียนมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์การใช้ภาษาไทย การดำเนินงานในภาพรวมถือว่าประสบผลสำเร็จ

ตารางที่ 27 ปัญหา อุปสรรคและวิธีแก้ไข รอบที่ 3

ปัญหา อุปสรรค	วิธีแก้ไข
การทำงานสำคัญและงานใหญ่ที่หลายหน่วยงานต้องทำงานร่วมกันย่อมมีอุปสรรคในรายละเอียดอย่างแน่นอน เช่น ความไม่พร้อมของอากาศในขณะนั้น (ฝนอาจจะตก) ความเหนื่อยล้าของผู้ดำเนินการที่เริ่มทำงานตั้งแต่ขั้นเตรียมการจัดสถานที่จัดงาน การจัดดอกไม้ ตกแต่งชบวนแห่ การเตรียมที่จอดรถให้ผู้มาร่วมงาน การเตรียมสถานที่ก่อนเริ่มงาน การเตรียมจัดอุโบสถ และการจัดแถวเพื่อรับดอกไม้	จากปัญหาพื้นฐานดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับทุกงาน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าทุกคนที่เกี่ยวข้องต่างเข้าใจดี เพราะเป็นครั้งแรกที่หลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน และไม่เห็นเป็นอุปสรรคสำคัญ จึงช่วยกันดำเนินการอย่างเต็มที่ สะท้อนให้เห็นว่าทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำงานเพื่อให้งานสืบสานประเพณีท้องถิ่นของชุมชนนั้นบรรลุผลสำเร็จด้วยดี

3. ขั้นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Observing) รอบที่ 3

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยบันทึกการปฏิบัติงาน สถานการณ์ทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ด้วยภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียงและแบบบันทึกการสังเกต ในขณะที่การวิจัยดำเนินการอยู่ การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมผลการปฏิบัติด้วยตาเห็น การได้ฟังพบว่า การปฏิบัติงานในแต่ละครั้งในรอบที่ 3 ถือว่าประสบผลสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์และ

เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นักเรียนมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ มีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดความรัก ความผูกพันและความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่างานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานมีรูปแบบการจัดงานที่ชัดเจน มีการประชุมร่วมกันบ่อยครั้ง แบ่งหน้าที่ชัดเจนว่าใครทำหน้าที่อะไร มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานล่วงหน้าก่อนถึงวันงาน 2 สัปดาห์โดยหอกระจายข่าวชุมชน ทำให้ทุกคนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง นอกจากนี้โรงเรียนยังมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์โดยผ่านตัวนักเรียนทำให้ผู้ปกครองได้รับทราบกันอย่างทั่วถึง

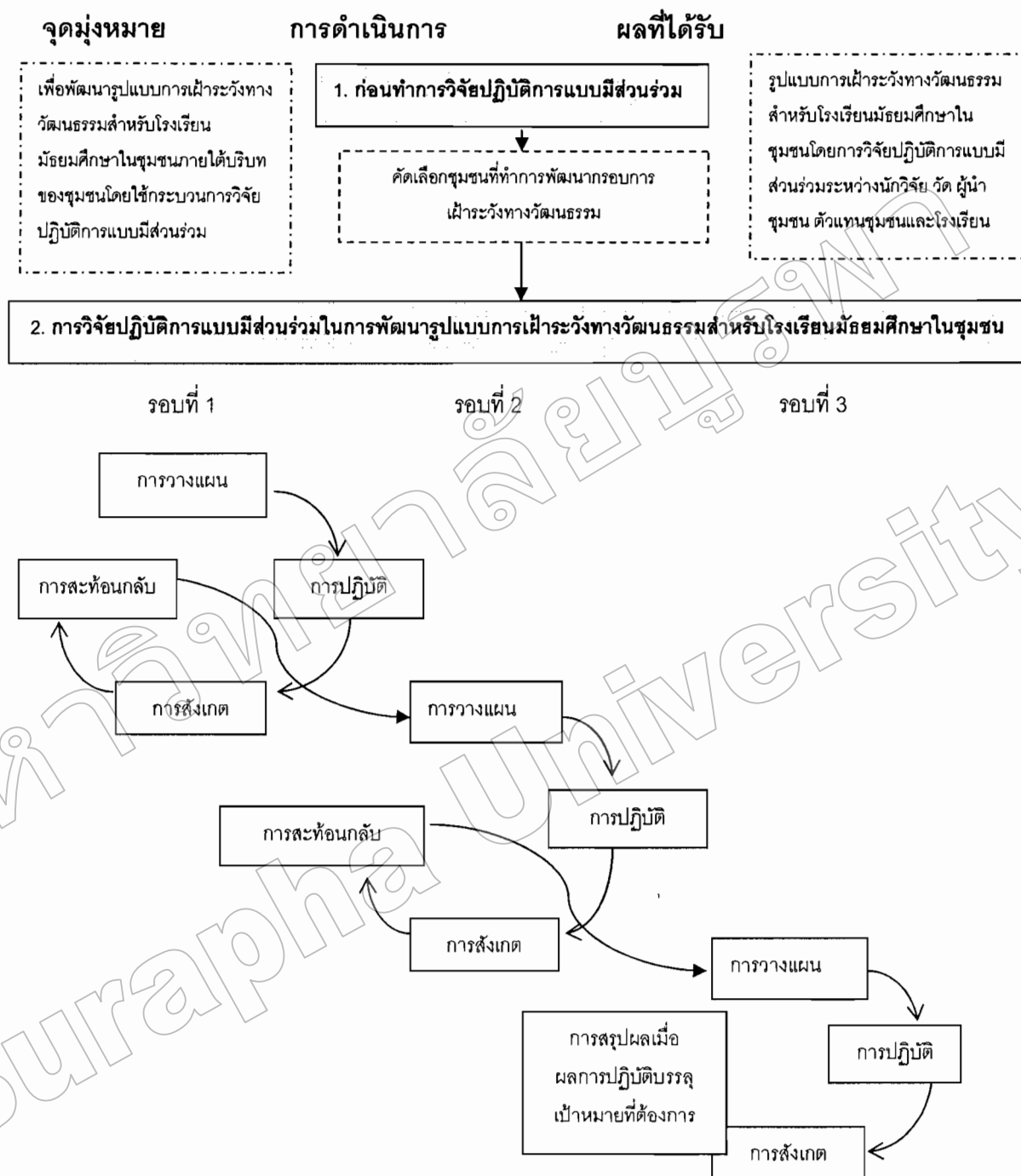
4. ขั้นตอนผลหลังจากการปฏิบัติงาน (Reflecting) รอบที่ 3

ผู้วิจัยนำผลจากการทำบันทึกการปฏิบัติงานมาร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผลเพื่อหาปัญหาของการปฏิบัติงานและหาแนวทางแก้ไข โดยผ่านการอภิปรายปัญหาซึ่งจะเป็นแนวทางของการพัฒนาและเป็นพื้นฐานข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนางานและปฏิบัติต่อไป พบว่ากิจกรรมในรอบนี้ถือว่าประสบความสำเร็จด้วยดี กิจกรรมใด ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไม่ค่อยประสบปัญหาอะไร ส่วนงานที่หลายหน่วยงานต้องร่วมกันจัดในรอบนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จด้วยดี ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ขั้นตอนการดำเนินงานชัดเจน มีการประชุมชี้แจงที่บ่อยครั้งขึ้น มีการประชุมสรุปงานเพื่อนำข้อผิดพลาดต่าง ๆ ไปใช้แก้ไขในอนาคต ทำให้ทุกหน่วยงานทราบข้อมูลข่าวสารที่แน่นอน ประกอบกับการแบ่งหน้าที่กันทำงานที่ชัดเจนว่าใครทำหน้าที่อะไร ระหว่างวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนและชุมชน ทำให้ไม่เกิดความสับสนในบทบาทและหน้าที่ของตน ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้สั่งการเพียงผู้เดียว กำหนดการไม่เน้นที่ตัวบุคคลแต่เน้นที่ความเหมาะสมของเวลา เน้นความสะดวกและความเหมาะสมในการจัดงาน คำนึงถึงผู้มาร่วมงานเป็นหลัก

ผลการดำเนินการรอบที่ 3

การดำเนินการในรอบนี้ การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน การดำเนินงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่นมีการแบ่งหน้าที่ว่าหน่วยงานใดมีหน้าที่ทำอะไรชัดเจน ไม่เกิดความซ้ำซ้อน การทำงานร่วมกันของคนในชุมชนทำให้เกิดความรักและความสามัคคี นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้คงอยู่สืบไป

จากข้อสรุปรูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนสามารถนำมาเขียนแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 35 การดำเนินการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

ตารางที่ 28 สรุปผลการดำเนินการในรอบที่ 1

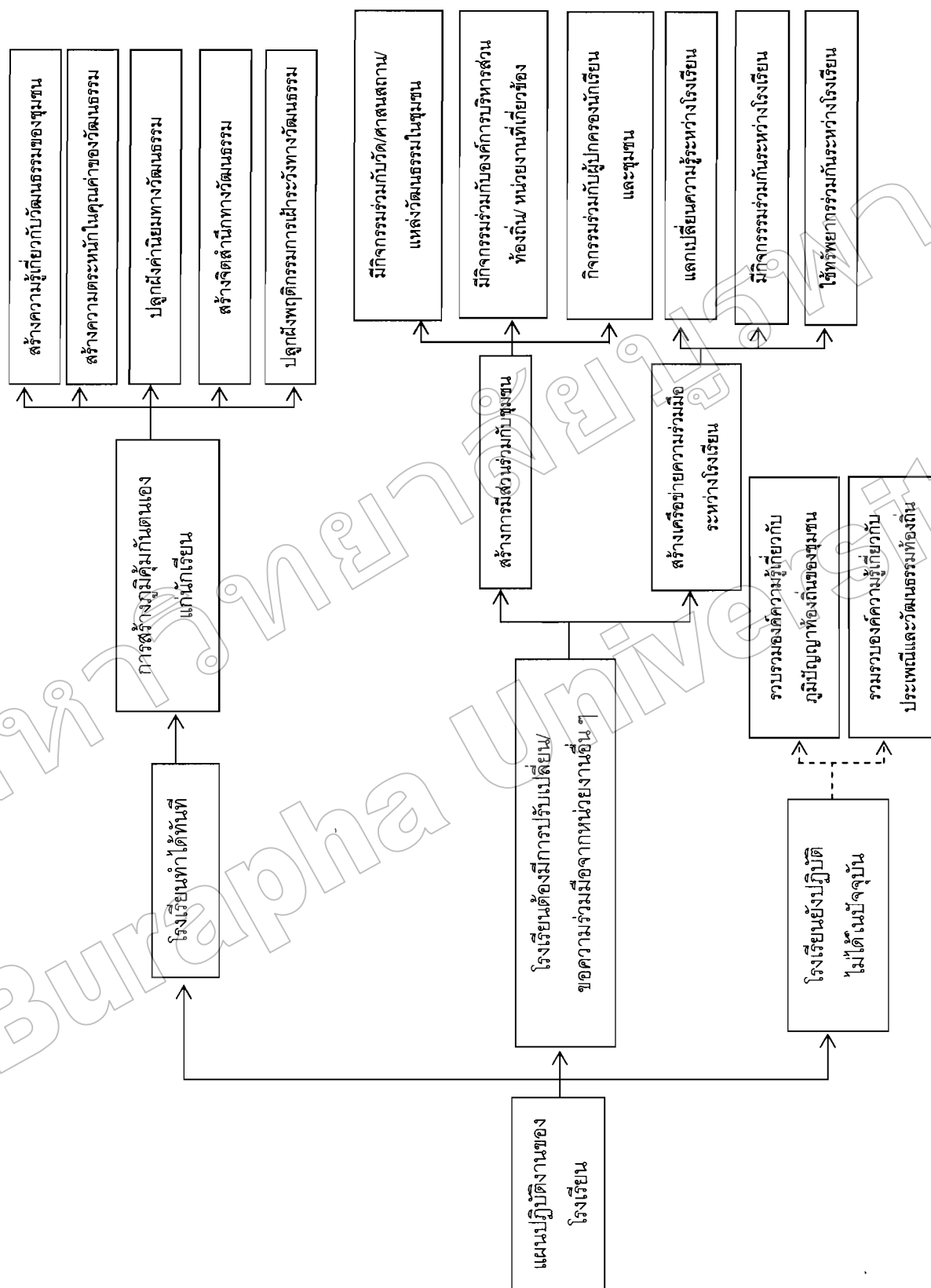
ตัวบ่งชี้	กิจกรรม	ผลที่เกิดขึ้น	การบรรลุเป้าหมาย
1. การสร้างภูมิคุ้มกันตนเองภายในโรงเรียน			
- สร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน	- จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโรงเรียน - จัดป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน - สอดแทรกเนื้อหาสาระในวิชาที่เกี่ยวข้อง	- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคน - นักเรียนร่วมกันจัดทำป้ายนิเทศและสนใจอ่านป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน - นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน (จากผลการประเมินของครู)	√
- สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม		- นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียน)	√
- ปลุกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียนและผู้ปกครอง)	√
- สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม		- นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียน)	√
- ปลุกฝังพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีสตินึกได้ว่าอะไรดีและอะไรไม่ดี อะไรควรทำและไม่ควรทำ นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีกับวัฒนธรรมชุมชน (ผลการสัมภาษณ์นักเรียน)	√
2. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน			
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ ศาสนสถาน/ แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	- มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น - มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน	-	×
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		- นักเรียนมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของทางราชการในการเข้าร่วมกิจกรรมและเฝ้าระวังชุมชนของตน	√
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน		- นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น	√

ตารางที่ 29 สรุปผลการดำเนินการในรอบที่ 2

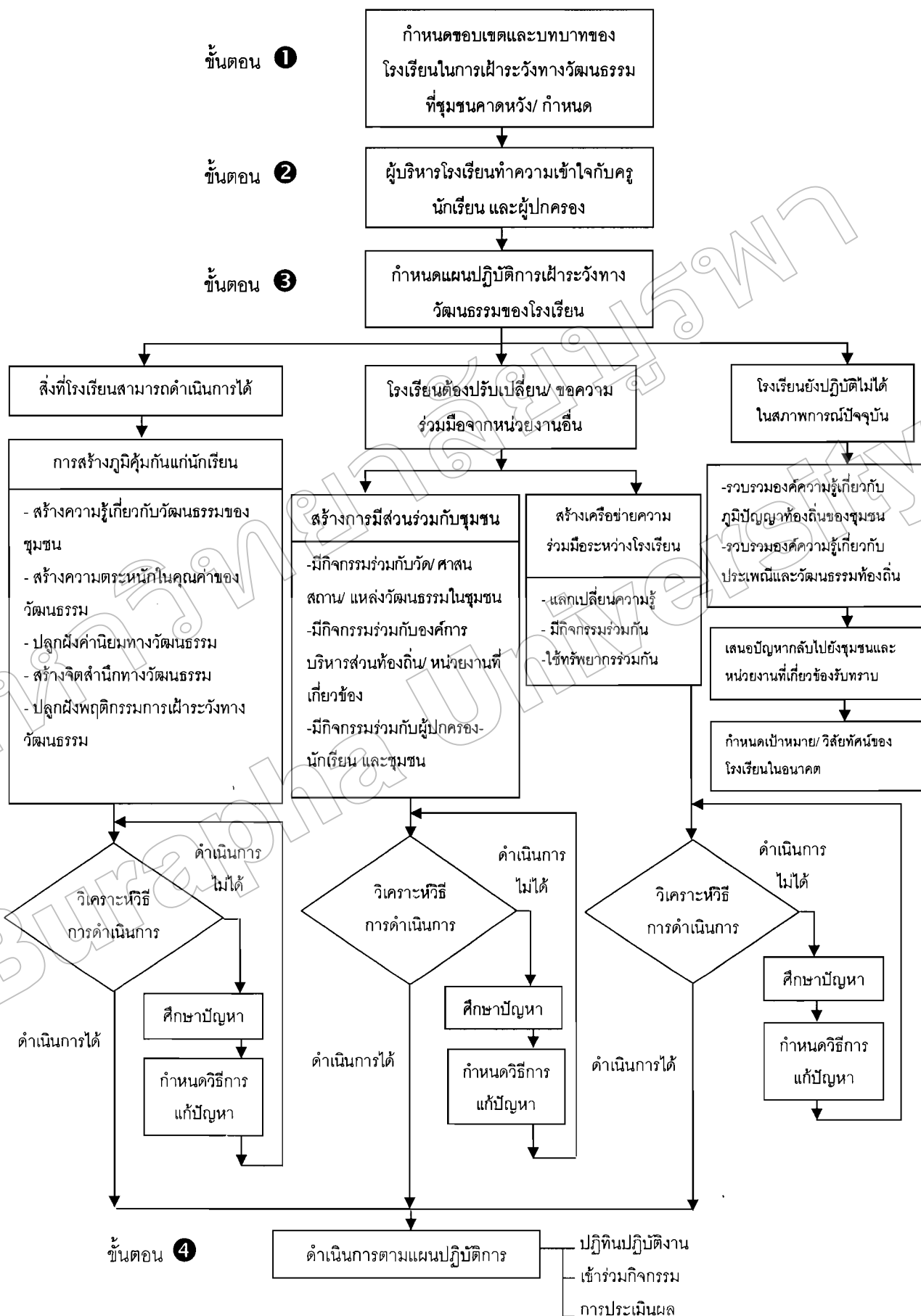
ตัวบ่งชี้	กิจกรรม	ผลที่เกิดขึ้น	การบรรลุเป้าหมาย
1. การสร้างภูมิคุ้มกันตนเองภายในโรงเรียน			
- สร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน	บรรลุผลเพราะจัดกิจกรรมโดยใช้แนวทางของรอบที่ 1 - จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโรงเรียน - จัดป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน - สอดแทรกเนื้อหาสาระในวิชาที่เกี่ยวข้อง	- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคน - นักเรียนร่วมกันจัดทำป้ายนิเทศและสนใจอ่านป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน - นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน (จากผลการประเมินของครู)	✓
- สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม		- นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียน)	✓
- ปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียนและผู้ปกครอง)	✓
- สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีกับวัฒนธรรมชุมชน (ผลการสัมภาษณ์นักเรียน)	✓
- ปลูกฝังพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม		- นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น (จากการสัมภาษณ์ครูและสังเกตนักเรียน)	✓
2. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน			
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ ศาสนสถาน/ แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	- มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น - มีกิจกรรมทางวัฒนธรรม	- นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัดในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีทางศาสนา	✓
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ร่วมกับวัด - มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน	- นักเรียนมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของทางราชการในการเข้าร่วมกิจกรรมและเฝ้าระวังชุมชนของตน	✓
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน		- นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น	✓

ตารางที่ 30 สรุปผลการดำเนินการในรอบที่ 3

ตัวบ่งชี้	กิจกรรม	ผลที่เกิดขึ้น	การบรรลุเป้าหมาย
1. การสร้างภูมิคุ้มกันตนเองภายในโรงเรียน			
- สร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน	บรรลุผลเพราะจัดกิจกรรมโดยใช้แนวทางของรอบที่ 2 - จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโรงเรียน - จัดป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน	- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคน - นักเรียนร่วมกันจัดทำป้ายนิเทศและสนใจอ่านป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน - นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน (จากผลการประเมินของครู)	✓
- สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม	- สอดแทรกเนื้อหาสาระในวิชาที่เกี่ยวข้อง	- นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียน)	✓
- ปลุกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ (ผลการสัมภาษณ์ครู นักเรียนและผู้ปกครอง)	✓
- สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม		- นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีกับวัฒนธรรมชุมชน (ผลการสัมภาษณ์นักเรียน)	✓
- ปลุกฝังพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม		- นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม และเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น (จากการสัมภาษณ์ครูและสังเกตนักเรียน)	✓
2. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน			
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ศาสนสถาน/แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	- มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น - มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับวัด	- นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับวัดในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	✓
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน	- นักเรียนมีส่วนร่วมกับการบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของทางราชการในการเข้าร่วมกิจกรรมและเฝ้าระวังชุมชนของตน	✓
- โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน		- นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น	✓

ภาพที่ 36 กระบวนการดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมีชัยศึกษาในชุมชน

ภาพที่ 37 รูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

จากภาพที่ 37 สรุปได้ว่า การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขอบเขตและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ ชุมชมคาดหวังหรือชุมชนกำหนด (จากตัวอย่างคำพูดในหน้า 254)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจกับครู นักเรียนและผู้ปกครอง (จากตัวอย่างคำพูดในหน้า 253 และ 254)

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สิ่งที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ในทันที ได้แก่ การสร้างความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมของชุมชน สร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ปลุกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม และปลุกฝังพฤติกรรมกรรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม (จากตัวอย่างคำพูดในหน้า 248 253 และ 254)

2. โรงเรียนสามารถทำได้แต่ต้องปรับเปลี่ยน หรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ได้แก่ การมีกิจกรรมร่วมกับวัด/ ศาสนสถาน/ แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน มีกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย มีกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย และมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย (จากตัวอย่างคำพูดในหน้า 253 และ 254)

3. สิ่งที่โรงเรียนยังปฏิบัติไม่ได้ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ รวบรวมองค์ความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม ท้องถิ่น (จากตัวอย่างคำพูดในหน้า 253 และ 254)

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย ปฏิทินการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรม